

SLOVAN

Mesečnik za književnost,
umetnost in prosveto

1902-3

VSEBINA:

Fr. K. G.: Ivan Zajec	237
A. Aškerc: Grofu Karlu Snoilskemu	240
F. I. Doljan: Krst	242
Peter pl. Radić: Krvavo klanje na „Avstrijski Rivieri“ pri Opatiji l. 799	246
S. Gregorčič: Orfej Evridiki	248
Zofka Kvedrova: Nada	250
Jos. Kostanjevec: Lahkoživci	253
Fran Govékar: Gorjančeva Marijanica	256
A. Aškerc: Marat	259
F. K.: Romantik vagabundstva	259
Listek.	262
Književnost: Zbrani spisi Janeza Trdine. — Knjige Slo- venske Šolske Matice. — Ljudska knjižnica. — Učna knjiga za babice. — Ferdo Sičič, vojvoda Hrvoje Vukčić Hrvatinić i njegova doba. — Srbaki književni in naučni list „Kolo“. — Otičiv „Maly slovník naučný“. — Gabriela Preissova: „Máky v žitě“. — Dr. K. Osta- zowski-Barański: Z nad Drawy, Sawy i Soczy. — † Grof Karel Snoilsky.	
Gledališče in glasba: Češke izvorne drame. — Novi skordi.	
Umetnost: Manesova razstava. — Jubilej II. J. Rěpina in Vas. D. Počénova.	
Tehnika: Artemievov način izoliranja proti elektriškemu toku.	
Raznoterosti: „Závet dra. Františka Riegra“. — Vseslo- vanska razstava v Peterburgu.	
Naše slike. Š. M.: Poezija narave. — Zajčev atelier. — Iv. Zajec: Krotilka kač. — Ivana Kobilčeva: Studija. — Iv. Zajec: Prestrašeni satir. — R. Auer: Panneau. — Srečko Magotič: Idila s Posavja. — Iv. Zajec: Adam in Eva. — P. P. Rubens: Jupiter in Merkur pri Filemonu in Bavečdi. — Fr. Boucher: Rinaldo in Armida. — Klement Crnić: Na obali morja. — Portret: Snoilsky.	

Leto 1.

„JEŽ“

humoristično - satiričen list z izvornimi ilustracijami, izhaja vsako prvo in tretjo soboto v mesecu na celi poli četvorke ter stane na leto 6 kron, na pol leta 3 krone; za Nemčijo 7 kron 20 vinarjev, za vse druge države 8 kron 40 vinarjev na leto.

Upravništvo „JEŽA“ v Ljubljani.

Naročajte

izborno

**ljubljsko
delniško
pivo**

iz pivovaren

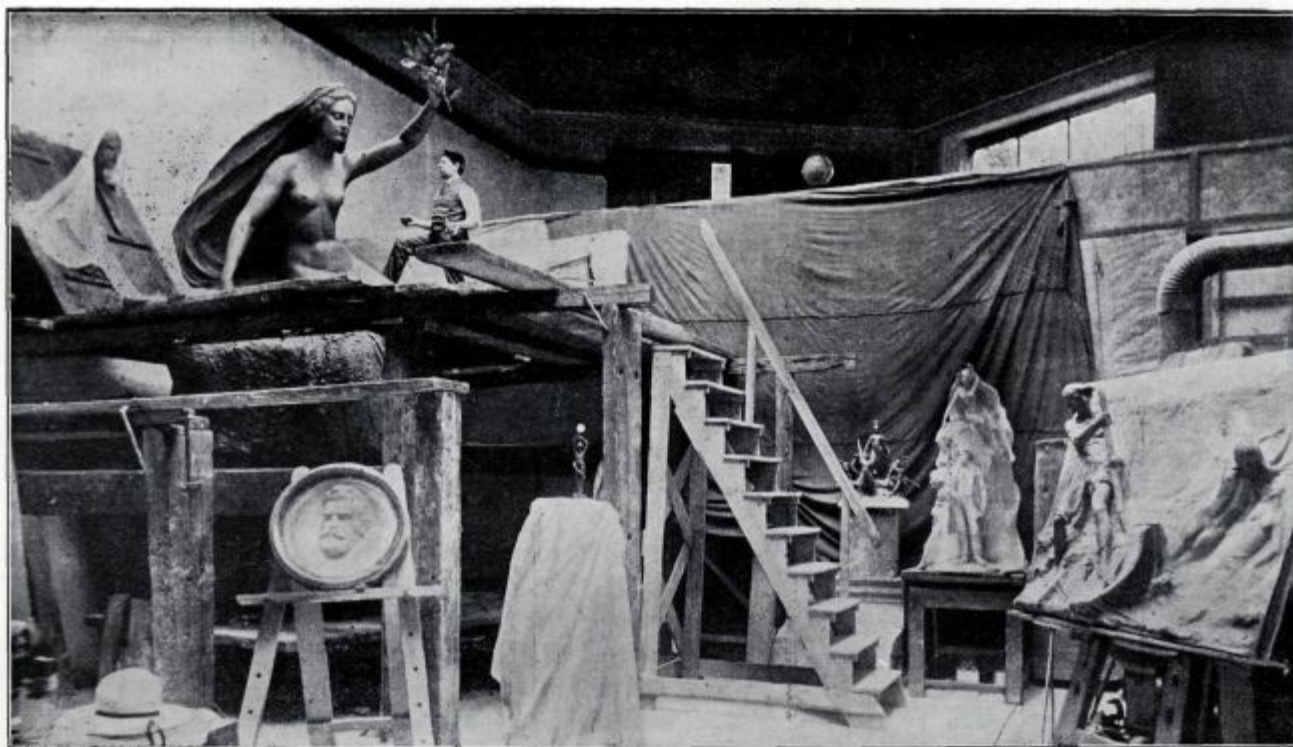
Žalec in

Laški trg

Naročila sprejema
centralna pisarna
v Ljubljani, Gradišče 7.

Š. M.: POEZIJA NARAVE.

ZAJČEV ATELIER.

IVAN ZAJEC.

Vsi boljši umetniki, kar jih štejemo Slovenci, so doslej čutili potrebo, da so se izpopolnjevali v tujini, daleč proč od svoje domovine. Bodisi da je umetnik pohajal dunajsko akademijo upodablajočih umetnostij, bodisi da je črpal iz monakovskih pinakotek, ali pa zajemal svoje znanje na severu pri bratih Čehih; vsi, vsi so bili navezani v tujini ne samo na študije, ampak tudi na kruh. Tudi na Dunaji živita dva slovenska kiparja, katerih enega je vedela domovina dostojno ceniti, drugi gleda še v zastrto bodočnost: Zajec in Berneker.

Bela Ljubljana je dala Ivana Zajca, kjer se je narodil dne 15. rožnika 1869. Ljudsko šolo je pohajal v Ljubljani, prve nauke v kiparstvu je dobil pri očetu-kiparju. Mater je izgubil še kot otrok, oče pa mu je umrl, ko je odhajal na akademijo.

V 19. letu je prišel na Dunaj, kjer je bil eno leto v strokovni šoli, potem pa je prestopil na akademijo, ki jo je posecal štiri leta. Bil je učenec slav. kiparja prof. Hellmerja. Že prvo leto je dobil med 50 konkurenti drugi dar, „Compositionspreis“, srebrno kolajno. Užival je na akademiji

tudi državno štipendijo letnih 120 gld. ter ga je podpirala gospa Hočevarjeva v Krškem osem let.

Dovršivši občno kiparsko šolo (allgemeine Bildhauerschule), je vstopil v prof. Kundmannovo „höhere Spezialschule für Bildhauerei“. Tam je dobil takoj prvo leto „Specialschulpreis“ 200 gld za kompozicijo „Prestrašeni satir.“ (Satira, tata grozdja, pika kača.) „Satir“ je bil tudi na Dunaji v razstavi ‚Künstlerhaus‘. Priznani dunajski kritik dr. Ilg ga je ocenil s temile besedami: „eine sehr kräftige und lebhaft komponierte Figur, gut empfunden, zeigt der Satyr von Zajec“. Sedaj je ta krasna soha v ljubljanskem muzeju.

Prvo naročilo, ki ga je dobil še na akademiji, bila je „Sv. družina“ za franciškansko cerkev v Ljubljani. Kmalu nato je dovršil za sv. Jakoba cerkev v Ljubljani krasno kompozicijo, ki je na cerkvenem pročelju: „Izpremenjenje Kristusa na gori Tabor“.

Za Krško je leto za letom dobival naročila. Za mestno župno cerkev v Krškem je po naročilu gospe Hočevarjeve izvršil 5 reliefov (2 m v prerezu.) Tudi 2 m visoka, krasna madona v tej cerkvi je njegovo delo. Posebno mojstrski utvor

IVAN ZAJEC:
KROTILKA KAČ.

ljani je bil častno zastopan. Krasno študijo iz mavca „Adam in Eva“, ki jo je imel na tej razstavi, je podaril ljubljanskemu „Rudolfinum“. Delo genialne zamisli ter monumentalne tehniške dovršenosti je projekt za vodnjak pred deželnim dvorcem v Ljubljani. Umetnik je posebej reke: Savo, Ljubljanico, Krko, Soro in Bistrico. Načrt je zbujal na II. slovenski umetniški razstavi splošno pozornost in žel občno priznanje.

Da si razširi obzorje ter študira dela slavnih prednikov, je Zajec mnogo potoval po Italiji. L. 1899 je potoval preko Vidma, Verone, Milana, Genove, Carrare, Pize v Rim, Napolj in Palermo, odtod zopet preko Florencije in Benetk v domovino. Umetnik sam priznava, da so grandiozna klasična dela, Michelangelov „Zeus“ i. dr., močno vplivala na njegovega duhá. V Monakovem

je madona, ki jo je izvršil za gospo Plaučevo v Ljubljani; visoka je 60 cm iz broná ter posrebréna. L. 1900 je modeliral po Sinkovičevi kompoziciji dve dekoracijsko-plastični podobi: ženski-kmetici, predstavljajoči poljedelstvo. Visoki sta 3 m. Bili sta l. 1900 v pariški svetovni razstavi ter jih je pariški „Salon“ jako pohvalno omenjal. Za palačo „Prinxheim“ na Dunaji (l. Rothenthurmerstr.) je predlani izdelal krasno dekoracijsko-plastično kompozicijo „Handel u. Industrie“; podobi, 4 m visoki, stojita sedaj na slemenu dotične stavbe. Na I. slovenski umetniški razstavi v Ljub-

je imel pol leta svoj atelier, kjer je mnogo občeval z našim mojstrom slikarjem Ažbetom.

Na Dunaju pa ima Zajec sedaj dva atelierja: prvega poleg Kruppove livarne (IV. Gusshausgasse 25.), kjer je nekoč deloval slikar Makart; zato se še sedaj imenuje „Makartatelier“. Druzega (IV. Goldeggasse 9) ima za manjše plastične izdelke.

Kako krasne umotvore izdeluje v prvem svojem atelierju! Ko sem vstopil, je stal kipar ob Prešernu. V kotu sem videl na stolu z mokrimi rjuhami zagrnjeno še nedogotovljeno delo! To je bas-relief glave † Prašnikerja za kamniško kopaljšče. Na drugem podstalu je velikanska kompozicija: projekt za „Deutschmeisterdenkmal“ na Dunaju. Jury ni odobrila nobenega osnutka, zato bo tekmoval Zajec iznova. Svojim očem pa nisem verjel, ko sem videl dodelanega Prešerna pred seboj. To je naš poet velikan! Kakor bi živel, kakor bi hotel izpregovoriti! Umetnik se je sicer ravnal po Goldensteinovi sliki, ki pa je jako slaba ter ima mnogo anatómičnih napak.

Izraz slike je tudi preveč melanholičen, premalo pesniški, čelo je prekratko. Druga napaka je, da ni Goldensteinov portret plastično slikan. Oči na Goldensteinovi sliki imajo premalo meh-kote, ker slikar ni razumel dovolj plastike in modelacije.

Če bi se bil Zajec ravnal popolnoma po Goldensteinovi sliki, zapadlo bi bilo pesnikovo lice karikaturi. Umetnik si je moral torej Prešernov obraz idealizirati! In to se mu je izborno posrečilo. Visokost celega Prešernovega spomenika bo 11 metrov! In sicer znaša širokost skale pri nogah pesnikovih 3 m 20, visokost 3-70 m, in dolgost stopnjic 7 m, visokost postamenta s stopnjicami vred 5 m. Prešernova soha sama je 3-50 m visoka, skupina Prešeren in muza pa 6-40 m. Poklicani faktorji so se dolgo pričkali, ali naj bo kakor Prešern tudi muza iz broná ali iz marmorja. Ljubljanski župan ter odbor za Prešernov spomenik zahtevajo, naj bi bila muza tudi iz broná. Profesor na dunajski tehniki, Slovenec Fabiani pa se je izrazil, da bi bilo mnogo lepše, ako bi bila muza iz marmorja, ker bi bila v tem velikanska mehkota! To je seveda jasno, da bi bila muza iz marmorja dražja negoli iz broná! Dunajski kipar prof. Kundmann pa je mnenja, da bi bilo boljše, ako bi bila muza tudi iz broná, ker nevarnost je za povzdignjeno roko in pajčolan, da bi se zlomila. (Če n. pr. vrže kakšen nemškónacionalec kamen na tenki, iz marmorja izklesani pajčolan ali na roko, v kateri drži muza lavor nad pesnikovo glavo, se odlomi gotovo.) Ako bi bila

muza iz marmorja, morala bi se pri draperiji, ki zakriva meča, razdeliti. Če bi se obe podobi vili iz bron, trajalo bi to 6—7 mesecev; ko bi se pa muza sklesala iz marmorja, poteklo bi celo leto!

Postament bo iz kraškega marmorja. Umetnik meni, da bi bil bolj na mestu pohorski granit, ali dovaževanje in obdelava istega bila bi predraga. Vendar se menda doseže, da se dobi za podstavek primeren in dostojen kamen, ki bo učinkoval z marmorjem harmonično!

Ker se odločilni faktorji do sedaj niso zjediniili, kje naj se postavi Prešernov spomenik, je Zajec mnenja, naj bi se naredila lesena šablona spomenikove oblike in visokosti ter naj bi se postavila na raznih trgih, kakor se je to delalo že večkrat ob enakih prilikah v drugih mestih. (N. pr. na Dunaju za Goethejev spomenik, v Pragi za Husov itd.) Umetnik sam se najbolj vnema za Bleiweisov park, kajti, tako pravi, zeleno ozadje mora imeti spomenik na vsak način. V Zvezdo pa spomenik ne sodi, ker bi se moralo pred spomenikom odstraniti preveč drevja. — Modelacija Prešernovega spomenika bo do začetka julija t. l. gotova, nakar bo trajalo vlivanje 6—7 mesecev...

Prešernova soha, ki jo je izvrševal umetnik po nebrojnih študijah pod prijaznim nadzorstvom velikega, svetovnoslavnega kiparja akad. prof. Kundmanna, je torej dogotovljena. Zajec jo je ustvaril docela samostojno in individualno. Profesor Kundmann je bil le ljubezniv svetovalec pri realiziranju ideje našega kiparja; „Prešeren“ je zatorej docela izviren umotvor Ivana Zajca.

In ta Zajčev „Prešeren“ je v istini monumentalno delo izredne krasote! Imponirajoč s svojo velikostjo, rafinirano realitiko in najskrbnejšo modelacijo ter včinkujoč nepopisno simpatično v svoji celoti! Držanje stoječega poeta je popolnoma naravno in neprisiljeno; oblačilo je tudi v najneznatnejših malenkostih dovršeno skrbno, a brez vsake vsiljivosti. Zlasti krasna pa je glava! Prešernovo obličje je polno duha in misli; njegovo čelo, njegove oči in brada delajo čudovito simpatičen vtisek. To ni sicer nikak Apolon, toda poet Slovenec, zdrav mož širokega obzorja, sanjar, umetnik in filozof obenem.

Soha Prešerna se je te dni razrezala in se vrši z njo sedaj modelacija za livarno. Kipar dovršuje zato že muzo, ki bo sedela nad poetovo glavo na skalnatem robu, držeča v stegnjeni roki lovorjevo vejico. Ta muza, idealno lepa ženska, je sad poetične domišljivosti kiparja ter bo spomeniku najdivotnejši okrask! Zajec je sploh

mojster v plastičnem upodabljanju životne lepote ženske, — s svojo muzo pa poda Ljubljani najkrasnejše, kar je podal doslej. V tehničnem oziru bode tančica, ki ovija muzi spodnji del života, mojstrsko delo rafinirane eksaktnosti.

Reliefa „Črtomir in Bogumila“ ter „Brodnik“ pa sta že dogotovljena. Tudi to sta deli velike umetnosti, polna čara in poezije. Znano je, da je Zajec velespreten v izgotavljanju krasnih, duhovitih reliefov. Tu pa je združil svojo tehnično dovršenost, realistično karakteriziranje in poetično navdahnjenje mrtve mase v izvršitev dveh umotvorov, ki mu delata posebno čast.

Kipar Zajec je še mlad mož. Narava ga ni obdarila z imponirajočim nastopanjem. Majhen je, tih, skromen in ponižen, plah v vedenju, okoren v govoru in nespreten v rabi peresa. Črni, gosti lasje mu pokrivajo glavo, na zgornji ustnici ima le malo črnih brčic, a v velikih črnih, živih očeh, bujnih ustih in v nervozno prožni in okretni njegovi osebeci zasluži takoj moža umetnika, misleca, sanjarja globoke duše in mehkega, nepopisno blagega srca.

Zajec se zaveda svoje velike sposobnosti, vendar ne pozna ošabnosti, nego je ljubezniv in skromen, marljiv ter neumoren pri delu in študiranju. Mož je plodovit, a v izvrševanju vedno skrben in natančen, pristopen pametni kritiki in sam sebi najstrožji sodnik.

Zato sme njegova domovina pričakovati še mnogo krasnih umotvorov, ki bodo delali čast Zajcu in slovenskemu kiparstvu! Fr. K. G.

IVANA KOBILČEVA:
ŠTUDIJA.

GROFU KARLU SNOILSKEMU

ŠVEDSKEMU PESNIKU

ZA ŠESTDESETI ROJSTNI DAN, 8. SEPTEMBRA 1901.

Nad temnoj domovinoj našoj
bil nekđaj žar je zasijal . . .
O slavni čas, ko Primož Trubar
nam luč je svetlo bil prižgal!

Poglej, povsod življenje novo,
veselo gibanje povsod!
K svobodi genij naš nas vodi,
naš Trubar, drugi naš Metod.

Pomlad duševna naša klije
in zelenita hrib in plan,
vse cvete, raste v solncu novem,
rodil se nam je jasen dan . . .

Slovenec je v jeziku svojem
začutil, spoznal svojo moč;
po svoje molil je in mislil,
boril se zoper zmote noč . . .

No Ahriman, zavistnik stari,
je vzdramil se, ščit dvignil svoj
in vse sovražnike svetlobe
naščuval zoper nas je v boj.

In kdor položil ni orožja
in kdor boječ se ni udal,
dom moral svoj je zapustiti,
ločiti se od rojstnih tal . . .

A mnog rojak ostal je trden,
ostal značajan je junak,
ostal je zvest zastavi luči
in neomajen korenjak.

In mnog rojak ostavil rajši
svoj dom je, stari zavičaj,
odšel s solzami je na licu —
in ni ga bilo več nazaj.

Praded Tvoj takšen bil junak je!
Na sever nesla ga je pot,
na hladni sever, kjer svobodi
goreče vdan prebiva rod.

In ti poet, sin zemlje naše,
po duhu, po mišljenju Šved,
zdaj s pesnimi tam navdušuješ
svoj novi dom, nam daljni svet . . .

Poj, saj pesniška slava Tvoja,
imena Tvojega sijaj,
ozarja tudi dom slovenski,
pradedov Tvojih rojstni kraj!

A. Aškerc.

IVAN ZAJEC:
PRESTRAŠENI SATIR.

KRST.

Spisal F. I. Doljan.

Nad zemljo je težko ležal zoprni vzduh... Dasi se je semtertja svetlikalo zelenkastomodro nebo, se je vendar zdelo, kakor bi bilo zemeljsko površje zavezveno s pokrovom, ki človeku ni dal priti do zraka, do sape... Ljudje so hodili klavrni po svojih opravkih... Stiskalo jim je nekaj prsi in jih dušilo... Trpeli so zdravi, še bolj pa bolniki... Zlasti na nervozne je vplival ta vzduh neugodno... Bili so vznemirjeni, čemerni, sitni...

Tudi dr. Vever se ni počutil dobro... Slonel je na oknu, ki je bilo obrnjeno proti severu, ter zrl v daljavo... Karavanke je bilo videti, kakor bi bile brez vznožja. Samo njih sivkasti vrhovi so se razločali na obzorju, vse drugo je bilo skrito, dasi ni bilo megle... Vedno zopet so mu uhajale tjakaj njegove oči, kakor bi nekaj pogrešale, kakor bi nečesa iskale...

Toda v istini so bile njegove misli vse drugje! Baval se je v duhu s stvarjo, ki ga je dušila bolj, nego moreči vzduh, s stvarjo, ki mu je ležala na srcu, kakor ogromna skala... Globoko je vzdihaval, kakor bi se hotel iznebiti neznosne teže, in včasi je segel z rokama po zraku, kakor bi se hotel oprijeti, kakor bi si iskal opore...

In vendar je imel najgroznejše že za sabo! Kar je občutil zdaj, je bilo samo nekako pobolenje. To vztrepetavanje, ki se je polasčalo njegove duše, je bilo samo še naravna posledica prestane krize... Nihalo ure se ne umiri takoj, če ga ustaviš... Strune vibrirajo še, ko se jih že davno več ne dotikajo prsti... Nobena bolečina ne poneha hipoma... Ko misliš, da si se je iznebil popolnoma, pa te zaščemi zopet. Kakor povsod, je tudi v subtilnih pojavih duševnega življenja zaznati nekako valovanje...

Pravzaprav se je imel praznovati v hiši dr. Veverja danes vesel dogodek. Njegova žena je bila povila zdravega, krepkega dečka. In danes so imeli krst!...

Toda prav to, prav to je bilo tisto!...

* * *

Vedno zopet je moral sam sebi prigovarjati, tolažiti se in vzpodbujati! Ves čas, ko si je izmišljal govor, s katerim je hotel vpričo številnih povablencev pozdraviti novorojenčka, da izpolni tako obljubo, ki jo je bil dal svoji ženi, ter reši njeno in svojo čast, ves čas so se ga lotevali

občutki, ki so se protivili izvršitvi tega, kar se je bil storiti namenil, ki so mu vzbujali dvome, bo li dovelj močan, ne omaga li pod težo bremena, ki si ga je bil naložil...

Čudil se je sam sebi. Zdelo se mu je neverjetno, skoro nenaravno in nemogoče, da ji je odpustil! Morda je samo sanjal?.. Morda ga vara spomin?.. Morda ga motijo halucinacije?..

Položil je roko na svoje srce, kakor bi se hotel prepričati, mu li še bije. No, srce mu je utripalo celo krepkeje, nego po navadi, bolj nego je bilo morda dobro. On živi torej in ne sanja!.. Da, da, tam so Karavanke!.. Nad njihovimi belimi glavami se gromadijo temni, grozeči oblaki...

Vse res torej!..

Toda zakaj, zakaj bi se ne dobil na svetu enkrat tudi mož, ki odpusti svoji ženi najhujši prestopok, ki ga more zagrešiti, odpusti najhujšo žalitev, ki jo more utrpeti možko srce?.. In zakaj bi ne bil tisti mož prav on?..

Ali ni prejel plačila za to?.. Ali se ni obdal z nekako mučeniško gloriolo?.. Gotovo, saj je bilo treba k takemu činu heroizma, kakršnega so kazali samo spoznavalci, ko so šli za svoje sveto prepričanje navdušeni v smrt. Morda celo še večjega!.. Kajti njegovo srce se je upiralo, njegovo srce je vpilo po maščevanju, po osveti!.. Stalo ga je groznega, groznega napora, stalo samozataje, kakršne je zmožen le malokateri človek!..

On je premagal vse in ji odpustil!.. Odpustil ne iz slabosti, temveč iz blagodušnosti!..

Iz blagodušnosti?..

Misli mu zastanejo, kakor bi se mu bile zataknille nekam... Zopet dvomi, zopet mučni boji!.. Blagodušnost — slabost... hm! — Rad bi bil doznal ta dva pojma, doznal resnico, toda možgani so mu bili danes brez vse eneržije. Utrujeni so mu bili vsled prečute noči, izmučeni vsled groznih vtiskov!..

Ali res ni bila to le slabost?.. Ali ji ni odpustil samo iz tega vzroka, ker je bil še vedno suženj njen, odpustil zaradi tega, ker jo je navzlic vsemu še vedno ljubil?..

Ljubil?.. Kako, ko pa je njegova roka dvigala že smrtonosno orodje proti nji, kako, ko je njegovo srce glasno zahtevalo njeno smrt, ko so njegove oči le koprnele po tem, da bi videle njeno kri!.. In vendar — ali ni izviralo vse to

iz ljubezni?.. Ali bi mu njegovo srce tako klicalo po maščevanju, če bi je ne bil ljubil?.. Počasi je uvideval... Čudna in vendar neoporečna logika! Usmrtil bi jo bil, ker jo je ljubil!.. In ne morda iz tega nagiba, ker bi bil razdril s tem srečo svojega tekmeca, ali zato, da bi bil njo kaznoval za greh... na vse to tistikrat niti mislil ni! Ne, usmrtil bi jo bil edino iz tega vzroka, ker jo je ljubil, ker je bilo njegovo ljubeče srce tako globoko, tako grozno užaljeno!...

Če bi je ne bil ljubil, ali bi ga njena nezvestoba sploh zadela tako?.. Kaj de možu to, če ga vara neljubljena žena!.. Ali bi ne ostal popolnoma ravnodušen, in ali bi mu njen pregrešek ne bil le dobrodošel povod za to, da se loči od nje, da jo pahne od sebe?.. Ali bi mu bilo prišlo mar kdaj na misel, zagrabiti za revolver ter postavljati v nevarnost še lastno življenje, lastno srečo, ako bi je ne ljubil?.. Ne, samo mož, ki ljubi svojo ženo, je sposoben, da izvrši smrtno kazen nad njo!..

Ali on jo je ljubil, pa je vendar ni umoril!.. Kako neskladje, — in vendar vse logično!.. Umoril je ni — odpustil ji je, ker jo je ljubil brezmejno, neskončno, ljubil tako, kakor še nikdar noben mož svoje žene! Morda malo pač tudi za to, ker bi bil še rad živel in ker je vedel, da brez nje živeti ne more!..

Toda prav iz tega vzroka, ker brez nje živeti ni mogel, bi jo bil usmrtil morda, in potem še sebe, saj če mu je bila nezvesta, ni bila njegova in ni mogel živeti z njo!.. Da, da, da!.. Ali ko je nameril nanjo, ko je hotel že sprožiti, tedaj je zdrknila na kolena predenj!.. Za hip je le še poslabšala svoj položaj... Kajti otroče — sad pregrešne, prepovedane ljubezni — katerega je prikrivala prej s svojim lepim, zapeljivim telesom, se je pokazalo zdaj njegovim očem... Sovraštvo, divje sovraštvo mu je napolnilo dušo in srce!.. Toda to sovraštvo je imelo svoj izvor — v ljubezni, v ljubezni do nje!.. In ko jo je videl še skesano, potrto, prosečo, ji je odpustil, odpustil navzlic grozni boli, ki mu jo je bila povzročila, navzlic groznemu gnjevu, ki ga je občutil... Oh, bila je lepa, tako nebeško lepa, ko je klečala pred njim s povzdignjenimi rokami, z razpuščenimi lasmi, prsi, s katerimi je ravno prej dojila dete, razgaljene, gole — prava Magdalena — ter prosila: „Odpusti, odpusti, odpusti!..“ Bila je tako lepa v svoji pregrešnosti in skesanosti, da ni mogel, ni mogel izvršiti, kar se je bil namenil, da ni mogel dati duška svoji neskončni jezi, svojemu brezmejnemu srdu..

Seveda, če se je spomnil, da se je ob teh grudih naslajal drugi!.. Toda premagal ga je tisti njeni tako neskončno mili pogled, ki je bil navzlic vsemu še vedno tako nedolžen!..

Ali je mogoče, da je ženska s takim otroškim licem, s toli nedolžnim pogledom taka?... Ali ni tu kaka zmeta?... Ali ni postala žrtev zločinske sugestije?..

Iz njegovih oči je izginila jeza, njegovo oko je željno počivalo na nji... Kak umotvor božji je bilo krasno telo! Kaka nenadomestna škoda, uničiti, streti ga!... Kak biser stvarstva!... In ta biser je bil njegova last, njegova last — dokler se ni prikradel nekdo, ter mu ga ugrabil!..

Ha, kako je zakipelo spet po njem! Kako so mu od gnjeva pokala prsa! Kako je v svoji pravični ogorčenosti škripal z zobmi! Kako ga je mikalo, da bi bil dvignil zopet orožje in... Toda odpustil ji je!..

Prosila ga je in obtožila se!.. Povedala mu je po pravici vse... vse!.. Oj, če bi bila hotela lagati, kako hvaležen bi ji bil, kajti dvom bi mu bil v tolažbo v primeri s to strašno resnico!... Toda govorila je resnico in to ga je premagalo... Ženska, ki ne laže, ki govori resnico v takih stvareh — ne more biti še popolnoma popačena!.. Ah, kako grenka resnica je bila to, kako se mu je krčilo, kako mu krvavelo srce vspricho te resnice, kako mu je vedno zopet zahrepenelo po maščevanju!.. Mučenci na natezalnici niso trpeli tako, kakor je trpel on, ko je poslušal to resnico!.. — In vendar ji je odpustil zaradi tega, ker je govorila resnico!.. Vse, prav vse mu je obstala!.. Povedala mu je dan in uro, kdaj, povedala mesto, kjer se je bilo zgodilo!.. Povedala mu je, kako se ji je polagoma bližal, kako se ji je laskal, kako je izkoriščal odsotnost njegovo, izkoriščal to, da je bil on včasih čemerer z njo, kar je izviral iz preobloženja z delom, česar pa ona ni upoštevala — povedala, kako ji je bolj in bolj izpodkopaval zaupanje, ljubezen do njega, kako se je bojevala nekaj časa, kako so ji začele pešati moči, kako je končno podlegla — omamljena po njegovi iskrosti, premagana od njegove strasti!..

Ej, kako, kako je vse to pripovedovala!.. Napravilo je nanj vtisk, kakor bi bila govorila z navdušenjem o svojem zapeljivcu, kakor bi bila triumfirala, ko je priznala svoj padec!.. Ali je mar strah — strah pred smrtjo iztisnil vso resnico iz nje?... Ne, ne, ne, govorila je resnico, ker se je obtoževala, ker se je kesala, ker je kot spokornica čutila potrebo, da se izpove, izpove do čistega... In to je bilo tisto, kar je omehčalo

njegovo srce, kar ga je navdalo z usmiljenjem!.. Povedala mu je vso resnico morda tudi za to, ker je zahteval tako! In v svojem prizadevanju, da bi zadostila njegovi volji, v svojem prizadevanju, da bi si docela oprala vest, je povedala morda celo več nego je bilo res!

Navzlic temu kako lep je moral biti tisti trenotek, tisti hip, ko je grešila, zanjo in — zanj!.. Saj se mu je zdelo, kakor bi se ji bil ozaril, kakor bi se ji bil od blaženstva izpremenil obraz, ko je omenila njegovega objema! Izražala se je pri svojem pripovedovanju tako nedolžno in naravno, slikala je vse s tako pristnimi barvami, da je skoro sam občutil sladkost greha, katero sta uživala ona dva tistikrat... Le s skrajnim naporom se mu je posrečilo, premagati se; zbrati je moral vse svoje moči, da ni zabesnel iznova... Vedno zopet so se mu vračali hipi, ko se je bal, da mu ne zavró možgani...

Toda kako, kako bi mogel dvomiti o njeni iskrenosti, o njeni skesanosti in istiniti potrtosti, ko pa so ji curkoma lile solze iz lepih oči ter ji močile njena mehka, baržunasta lica?.. Ne, to ihtenje, to vzdihovanje ni bilo posiljeno, izviralo je iz globočine duše, iz globočine srca!.. In ženska, ki svoj prestopok tako odkritosrčno obžaluje, ki se tako globoko kesa, pač ne zasluži, da bi jo zavrnel; taka ženska je vredna, da se jo dvigne, da se ji ponudi prilika, oprati svoj madež, dá možnost, pokazati se zopet čednostno!.. Ni ga tako velikega greha, da bi ga ne izprale skesanosti solze!.. Ali se ni mar Kristus sam potegnil za prešestnico?..

In tako je sklenil, da ji odpusti, da jo dvigne iz blata, v katerega se je bila pogreznila, da ji ponudi priliko, poboljšati se, dá možnost, izkazati se čednostno!..

„Odpusti, odpusti, odpusti!“ Ti vskliki so prodirali bolj in bolj v globočino njegovega srca. Zatrli je siloma vsa nasprotna čustva, sklonil se k nji ter jo vprašal z zamolklim, od ihtenja zadušenim glasom, kajti tudi on se ni mogel vzdržati joka:

„Povej, ali storiš še kdaj kaj takega?..“

„Nikdar, nikdar, nikdar!..“

„Ali je tvoja duša v resnici čista?..“

„Čista!.. O saj ljubim samo tebe, samo tebe!.. Vedno sem mislila samo nate! O bodi plemenit, in nikdar, nikdar ti ne pozabim!..“

„Ali kaj, ko pa ve ves svet!..“ Glava mu je omahnila zopet na prsa. „Moja čast je oskrunjena, moje ime je v posmeh vsakemu pobalinu!“

Razjokal se je kakor majhen otrok...

Ona pa se je oprijela njegovih besedi:

„Da, da, tvoja in moja čast!.. Reši jo, reši!..“

To ga je iznova prepričalo, da stori prav, ako ji odpusti!.. Ženska, kateri je za čast, za svojo in moževo čast, še ni propala popolnoma!.. Omagala je enkrat, drugič ne bo, ker je prišla do spoznanja!..

„Toda kako, kako?.. Kaj naj storim?..“

„Glej to dete!.. Moje je, in če je moje, naj bo tudi tvoje!.. Bodi plemenit!.. Pripoznaj ga za svojega, pripoznaj ga pred vsem svetom...“

Pogled mu je ušel nehote na malo posteljico, kjer je ležalo otroče... Bilo je čisto nji podobno... Njeni lasje, njene oči, njena bradica... Nobenega znaka, ki bi bil spominjal na očeta! Reklo se je skoro res lahko, da je samo njeno... Domislil se je na posledice, ki bi nastale, ako bi ne uslišal njene prošnje. In zasmililo se mu je nedolžno detece!..

Pomolčal je še nekoliko, potem pa rekel:

„Ali boš pa tudi hvaležna?.. Ali se boš spominjala vsikdar, kaj sem ti storil?..“

„Nikdar, nikdar ti ne pozabim tega!“

„Ali prisežeš, da boš vedela ceniti to moje dejanje, in da se izkažeš vredno žrtve, ki ti jo prinesem? Ali prisežeš, da ne boš nikdar več kršila moje časti... da ne boš nikdar več dala povoda za to, da bi me drugi možki pomilovali, da bi se mi posmehovali?“

„Rada, rada prisežem!..“

Zopet je pomolčal, kakor bi si še pomišljal. Potem pa je stopil od enega okna do drugega ter spustil zaveso doli, da se je zagrnila soba v skrivnostni polumrak, prižgal na to dve sveči, postavil razpelo med nji, ter ji začel s svečanim glasom narekovati prisego. Ona pa, še vedno kleče in še vedno ihte, je z zamolklim glasom ponavljala za njim besedo za besedo...

„Prisegam pri Bogu vsegamogočnem, vsegavedočem... da ti ne bom nikdar več nezvesta, ne v mislih, ne v željah, še manj pa v dejanju!..“

Videl je, kako jo je pretreslo to, zavedel se tudi, kako grozno jo je ponižal! Globoko usmiljenje je občutil v svojem srcu do nje in smatral je poslej za svojo dolžnost, izpolniti ji željo. In sklenil je, da pojde v boj, v boj zoper ves svet, ako treba, za njeno in — svojo čast!..

* * *

Zunaj je pozvonilo...

Dr. Vever se zdrzne in skoči od okna.

„Tukaj so!..“

Ozrl se je še enkrat proti Karavankam. Ljubil je tako zeló te gore! Toda ni jih bilo

R. AUER:
PANNEAU.

nikjer, kakor bi se bile pogreznile v tla . . . Zdelo se mu je, da je spustil nekdo sivkasto zagrinjalo prednje. Kakor umazano platno so visele megle pred njimi. Na tem ozadju se prikaže za hip velikansko razpelo njegovim očem, razpelo, med dvema mogočnima, kakor gromada gorečima svečama! . . . Toda hitro se zabriše zopet obzorje, vizija izgine, in zdaj mu je bilo, kakor bi gledal v brezdanji prepad ali v prazen nič . . . Groza ga je bila te praznote. Prime se za glavo, postoji še malo, potem pa odhiti . . .

Med vrati se sreča s hišino, ki je hotela ponj . . . V sprejemnici je bilo že vse polno povabljenecv. Tudi duhovnik, ki je imel izvršiti krst, je bil že došel. Otroka so bili vtaknili v dražestno, s čipkami in živobojnimi trakovi obdano oblačilce. Ko je stopil v sobo so mu od vseh strani čestitali. Čutil je ironijo, ki je donela iz teh čestitk, in bolelo ga je. Toda sprejemal jih je kakor nekaj samo ob sebi umevnega in zahvaljeval se je mirno, dostojanstveno. In obrnil se je nalašč večkrat k otroku in se mu nasmehnil. Pred očmi so mu sicer plesale črne sence, da obraza otrokovega ni razločeval, toda ni se dal spraviti iz ravnotežja. Igral je resno svojo ulogo dalje . . .

Obred je bil kmalu pri kraju in potem so šli v obednico, kjer je bila miza bogato obložena z jestvinami. Po tleh, v zato pripravljenih posodah, so se hladile buteljke s šampancem. Dr. Vever je hotel, da se praznuje krst kar najsijajnejše. Pokazati je hotel že s tem, da priznava otroka za svojega in zbal se ni nikakih stroškov . . .

Porazvrstili so se tako, da je sedela njegova žena na prvem mestu, sam pa nekako sredi gostov, da bi tem lažje pazil in stregel na vse strani. Delal se je veselega in tudi druge je vzpodbujal k zabavi. Ali veselje vendar ni hotelo zavladati. Nekaj je zapiralo usta vsem navzočim, stiskalo jim grla, da niso mogli govoriti in ne se smejeti.

Dr. Veverja je to jezilo. Včasi je zapazil, kako je počival dvomeč pogled na njem, in to ga je skoro zbegalo. Čim dalje težje je čakal trenotka, ko bi mogel izpolniti svojo obljubo, ko bi mogel naglas in slovesno zatrditi, da je otrok njegov, da ga priznava za svojega . . . Čutil je, kakor še nikoli prej, potrebo, da bi storil to! . . . Slutil je, kako ga pomilujejo po tihem vsi ti, ki so bili tukaj zbrani, in to je žalilo njegov ponos. Pokazati jim je hotel, da njih pomilovanja ne potrebuje! . . .

In kakor bi tega trenotka pričakati ne mogel, ali kakor bi se bal, da bi mu ne pošle moči, ki jih je potreboval pri izvršitvi svojega naklepa, je

velel naliti šampanjca prej, nego je bilo morda umestno.

Potem pa je vstal ter začel napivati sam novorojenčku. Lotila se ga je bila nekaka kljubovalnost nasproti vsem tem, ki so si delali o njem svojo sodbo, ki so mislili drugače, nego so se kazali . . . Govoril je ognjevito, vzneseno in prepričevalno! Na fin način se je dotaknil govoric, ki so se pletle o njem in njegovi soprogi ter jih je ožigosal kot brezvestno počenjanje zavistnih klevetnikov . . . Storil je to zategadelj, da ne bi nihče mislil morda, da le v svoji zaslepljenosti ali kratkovidnosti govori tako. Hotel je na vsak način prepričati te ljudi, da vlada najlepša sloga med njim in njegovo soprogo. Govoril je tako, da je za hip na vse pozabil in da je skoraj sam sebi verjel. „Za dosti lepih dni imam zahvaliti svojo dobro ženo“, je poudarjal; „a tako srečen, tako vesel nisem bil še nikdar, kakor sem danes ob njeni strani in ob strani svojega dragega, ljubljenega deteta! . . .“

A ko je dvignil kozarec, hote zaključiti svoj govor, se je nehote ozrl proti svoji soprogi. Tedaj

pa je zapazil, kako se je zibal okrog njenih ustnic frivolen smeh, in kako so njene oči, tiste njene nedolžne oči, pohlepno strmele proti mlademu častniku na nasprotni strani — tiste oči, ki so se pred kratkim še topile v spokornih solzah in ki so bile še rdeče obrobljene vsled joka! . . . V tem, ko je govoril, ko se je zatajeval in boril za njeno in za svojo čast, se je potapljala ona v razkošne domišljije in niti tako dolgo ni mogla brzdati svojih želj, da bi bil dovršil svoj govor! . . .

Tedaj pa se je nekaj završilo v njegovi notranjščini. Čutil je, kako se mu je najprej stisnilo srce, potem pa mu je z neznansko silo zapodilo kri proti možganom. Zbolelo ga je v glavi in zavrtelo se mu . . . Hotel je zaklicati še samo eno besedo, najgršo besedo, ki se more vreči ženski v obraz; položiti je hotel v to besedo ves svoj srd, vse svoje sovraštvo in zaničevanje, vso svojo grozovito bol — a hipoma se mu je stemnilo, čaša mu je padla iz roke in se med ječanju podobnem zvenenjem razletela; sam pa je omahnil in se zgrudil na tla! . . .

KRVAVO KLANJE NA „AVSTRIJSKI RIVIERI“ PRI OPATIJI L. 799.

Spisal Peter pl. Radić.

Na brzem parniku ali pa v zibajočem se čolnu vozimo se dandanes po kvarnerskem zalivu z Reke proti Opatiji. Kako divno se leskeče svetlo-zeleno morsko površje v najlepšem ultramarinu! S kako slastjo uživamo opojno slast in mamljivi čar, ki ga nudi tako obilo Adrija s svojim posebnim, zelenkasto-rumenim, mirno odsevajočim leskom! Kako vabljivo je sedeti v malem brodišču za 8—9 črevljev visoko steno — ki pa včasih nikakor ne more zadrževati visoko pljuskajočih valov — ter se diviti smešno-veselemu prekopicovanju delfinov, katere tamkajšnji praznoverni ribiči posebno časté!

Na „avstrijski Rivieri“, ki je nastala in vzrasla vsled južne železnice, stopimo na suho. Od vseh strani nam veje opojni čarjužne pokrajine s svojimi lovorjevimi gozdiki in rožnimi mejami nasproti; tukaj vlada tudi v najostrejši zimi večna pomlad.

Toda pač nihče ne pomisli, kako različni boji so se bili na obali stare Liburnije, dokler

tudi zanjo ni napočil čas kulturnega razvoja današnjih dni. Najmanj pa se spominjamo one katastrofe, ki je bila zadela skoraj najimenitnejšega vojskovodjo mogočnega ustanovitelja „Vzhodne marke“ — Karla Velikega — pred enajststo leti, onega groznega klanja na kraju, kjer stoji sedanje odlično letovišče Opatija, klanja, v katerem je poginil hrabri vojskovodja Erik Štrasburški, mejni grof furlanski! . . .

* * *

Proti koncu 8. stoletja je bil Erik načelnik obširnega upravnega okrožja na jugu mejnega ozemlja proti Avarom. To ozemlje je bilo takrat pod Erikom prvič spojeno z vojvodino furlansko; odtod tudi naslov mejni grof furlanski. Toda ta zveza je trajala le do l. 822.

Potemtakem je bila Erikova glavna naloga boj z Avari. On je bil prvi, ki je vdrl v avarski „veliki tabor“ l. 795. ter zaplenil ogromne zaklade Kakanov, zaklade, ki so jih bili nakopičili v času od preseljevanja narodov pa do tedaj. Bizantinski

cesar sam je plačeval Avarom celo stoletje po 80.000 do 100.000 zlatov davka na leto. Ta ogromni avarski zaklad je dal Karel Veliki prepeljati v Ahen. Vpreženih je bilo 15 volov, ki so komaj vlekli težke vozove, polne zlata in srebra, orožja in dragocenih svilenih oblačil.

Najvažnejši čin Erikov pa je bila osvojitve avarske prestolice v Panoniji — današnji Ogrski — kamor si ni upal noben sovražnik, odkar pomnijo ljudje.

To zmago si je izvojeval mejni grof furlanski s pomočjo hrabrih Slovencev pod zastavo odličnega vojvode Vojnimira Koroškega.

Koroški in kranjski Slovenci so se prvi izmed vseh plemen „Vzhodne marke“ sprijaznili z razširjajočo se močjo Karla Velikega ter s solnograškim pokristjanjevanjem. Pesem kasnejših dni nam pripoveduje o vojvodi koroških Slovencev, Ingu, ki je pridobil velikaše in plemiče svoje dežele za krščanstvo na ta način, da je povabil na slovesno pogoščenje svoje že krščene kmečke podložnike ter jih pogostil iz zlatih posod, medtem ko so morali tdovratni paganski plemiči obedovati pred vratmi s pasjimi pastirji. Pravijo, da je s tem pogoščenjem Ingovim v zvezi kasnejša, več stoletij stara navada, da so koroške kneze ali vojvode nameščali kmetje na slavno-znanem gospesvetskem polju na kamenitem knežjem prestolu.

Karel Veliki, ki je rad pospeševal kmetijstvo, si je naglo pridobil naklonjenost polje obdelujočih Slovencev, tako da so radi in navdušeno, s svojim vojvodo Vojnimirom na čelu, hiteli v boj s furlanskim mejnim grofom Erikom proti divjim Avarom.

Toliko bolj pa so se Hrvatje upirali in protivili frankovski oblasti. Ko se je bil namreč hrabri Erik po slavni zmagi nad Avari obrnil proti prebivalcem stare Liburnije in Dalmacije, ki sta bili do tedaj pod bizantinsko nadoblastjo, je zadel na najodločnejši odpor. In prav ta boj s Hrvati mu je bil usoden!

Dalmatinski Hrvatje so često prihajali plenit na istrsko obrežje, ki je bilo takrat pod Erikovo oblastjo. Da bi se torej maščeval za te napade, vdrl je večkrat zapored v hrvaške dežele, hoteč jih priklopiti obširnemu cesarstvu Karla Velikega. To se mu je tudi posrečilo, kakor zatrjuje zvesti pristaš Karla Velikega, zgodovinar Einhard (Eginhard).

Toda prav to podjarmljenje Dalmacije mu je bilo v pogubo! Hrvatje obmorskega mesta Thorsatike, sedanje Reke, ki so bili takrat še pod bizantinsko nadoblastjo in najbližji sosedje fran-

kovske Istre, ti Hrvatje so se bili zarotili, da se maščujejo nad Erikom. Ko se je l. 799. vračal proti Ogleju mimo Thorsatike in je najbrže nameraval napasti to silno trdnjavo, speljali so ga spretno v zasedo na vznožju Učke gore — pod „nesrečnim lovorjevim gozdom“ — na sedanji „avstrijski Rivieri“ pri Opatiji.

Ker Erik ni bil brez vojaškega spremstva, se je vnela „na kraju večne pomladi“, kakor poje neki modern pesnik, silna bitka, v kateri je vojskovodja Karla Velikega še enkrat pokazal svojo spretnost in hrabrost. Bilo pa je zadnjič!

Ko se mu je strl oklep in zlomila sulica, zgrudil se je od več puščic hkratu zadet do tedaj skoraj nepremagljivi junak. Pa še ne dovolj! Sovražniki so ga pobili s kamenjem ter popolnoma razmesarili njegovo truplo.

Njegovo smrt nam živo opisuje oglejski patrijarh Paulinus v pesmi, ki jo je zložil v proslavo njegovega spomina. Pesem ima 14 latinskih kitic in je tiskana v Pertzevih „Monumentih“.

Oglejski patrijarh Paulinus je bil do l. 787., ko mu je Karel Veliki na svoji četrti poti v Italijo podelil to veleodlično cerkveno dostojanstvo, član one znamenite „dvorne šole“, ki jo je bil ukazeljni Karel Veliki, prijatelj in zaščitnik vseh tujih učenjakov, ustanovil v svoji novi prestolici ob toplih vrelcih Ahenovih. Bil je „magister gramatike“ in velik ljubljenec Alkuinov, ki je bil nekaka duša vsega duševnega življenja na dvoru Karla Velikega.

Ta žalostinka Paulinova je zelo znamenita. Ne seznanja nas samo natančneje z Erikom, o katerem imamo sicer le malo podatkov, ampak zanimiva je tudi zaradi tega, ker karakterizuje na poseben način kakovost tál, na katerih je izgubil svojega dragega prijatelja.

V začetku pozivlja pesnik reke, naj žalujejo ž njim, reke, ki so gledale hrabre čine Erikove. Tako pozivlja v prvi vrsti reko Timaus, koje devet rokavov izpira morsko valovje, reko Ister (Donavo), Savo, Tiso, Kulpo, Muro, Nadižo (pritok reke Torre na Lombardskem), Krko in Sočo. Ž njim naj žaluje Sirmija, Pulj, oglejsko ozemlje, Čedad, korminske livade, osopško skalovje, čenedske poljane in njive okrog Astija in Albenge. Pesnik vzklika: „Nič manj ne žaluj tudi ti, bogato mesto Argentea, kjer mu je tekla zibel; plakaj, le plakaj grenke solze! Izgubilo si blagega rojaka plemenite krvi in odlične rodbine...“

Nato sledí opis Erika:

„Blag in radodaren, oče ubožcev, zaščitnik udov in sirot; drag duhovnikom, odličen vojskovodja in ugleden učenjak...“

Nadalje pripoveduje in našteva njegove slavne bojne čine, kako je premagal najbolj divja plemena med Dravo in Donavo, v obširnih močvirjih v obližju slavnega Ponta . . .

„Libursko obrežje pa, kjer je pal odlični mož, ko se mu je strl oklep, ko mu je dvorezi meč oblila kri, ter se je zlomila sulica, obrežje, kjer so ga prebodle ostre puščice sovražnikove ter ga je težko kamenje kruto razmesarilo, libursko obrežje pa, kjer se ziblje morski val, kjer kraljuje

sovražna (Učka) gora, tudi Laureatus zvana, bodi brez rose poslej! Nikdar naj te ne zmoči več kaplja dežja; nič več naj ne poganjajo škrlatne cvetice iz tvojih tál; ne rasti več rumena pšenica! Tvoje trte naj bodo brez sočnega grozdja, smokva naj usahne in kostanj ostani brez sladkih sadov!..“

Toda ta „pevčeva kletev“ se ni izpolnila. Narava okrog Opatije zeleni in cvete kakor drugje, ne meneč se za kruto zgodovino človeštva!

ORFEJ EVRIDIKI.

(Iz cikla: „Starodavnice“.)

Zakaj, Evridika, sem ljubil
takó te, oh, tako brez mej?
Iz preljubezni sem te zgubil
nesrečni pevec jaz, Orfej.

Zazibala te moja lira
na vrtu je, ti ves moj svet!
Orfej se srečen v té ozira,
med cvétkami ti živi cvet!

Iz rož pa gad se je priplezel,
preplašen strune zabim jaz;
gad spečo tebe je oblezel,
in smrtnobled je tvoj obraz.

Da! v spal sem té, — kdaj bom te vzbudil?
Daj, lira, vso zdaj moč na dan!
Zamán, zamán sem strune trudil:
ne leči pesem gadjih ran!

A moram zopet te imeti:
ti gor, al' jaz dol v „senec“ grad!
Brez tebe meni Had na sveti,
pri tebi raj bo meni Had.

Dol moram, zgódi se karkoli,
čez prekosvetne reke tri,
tu bóli le, kaj bo tam doli?
Prepelji čez me, Háron ti!

Nič „óbola“ ni Haron prašal,
čepprav jaz pevcev bil sem car;
kaj bi na „óbol“ se zanašal?
kdaj vkup sta pevec in — denar?!

In dobro on jo je pogodil,
poznalec pač ljudi je on,
brezplačno Stiks sem ž njim prebrodil
in Aheron in Flegeton . . .

Pomagaj zdaj mi, lira zlata,
pel pesem sladko bom strunár, —
neba li tam, li Hada vrata?
Há! čmerni Cerber je čuvar!

Dol k tebi! z mano moja lira,
pripoje lira te nazaj,
vso pot mi roka strune vbira, —
pri Cerberu sem že sedaj.

In pel sem — Cerber ni zalajal,
in ní glasú od sebe dal,
očaral sem ga in obajal,
zdaj prvič Cerber je zaspál!

Prigodel sem do „senc“ kraljice:
„Daj mi Evridiko nazáj!“
Strun mojih glas ji zjásni lice,
nebo se zdi ji Had sedáj.

„Naj bo! na vrt ž njo vrni ti se,
kjer jo strupen je vpičil gad,
poprej na njó pa ne ozri se,
sicer spet ona mora v Had.““

Kakó pa mogel bi strpeti,
da v té oči ne bil bi vprl?
Pogled en sam, ti vse na sveti,
da, en — in nisem več te vzrl . . .

Zakaj, zakaj takó sem ljubil
brez uma te, prepoln srcá?
Iz preljubezni sem te zgubil,
srcé zdaj vir mi je gorjá.

Nazaj jaz grem na svetni oder,
li pel bi tam, al' ne? povej!
Nobén še pevec bil ni moder,
najmanj pa véрни tvoj — Orfej.

S. Gregorčič.

SREČKO MAGOLIČ:
IDILA S POSAVJA.

NADA.

Spisala Zofka Kvedrova.

I.
reče, sreče!!

Poganjamo se zanjo na vse strani,
a nič! Prikaže se, nasmehne se in
zopet je ni.

A tako smo je vsi lačni, žejni; naše duše
umirajo zanjo in srca se nam suše v nestrpnem
pričakovanju. Kdaj pride, kdaj!?!

Ni posebne, — ah, kaj! — nobene gotovosti
ni, da pride, a mi vendar verujemo in upamo in
čakamo.

Romantiki smo, romantiki vsi vprek. In
ženske, me ženske še celo! Ko smo še otroci,
pripovedujejo nam pravljice o princih in princesah.
In ko se prvi krasno-neumni sen prebudi v naših
dušah, ko prvokrat poizkušamo pogledati skozi
neprozorno zagrinjalo tjâ daleč, daleč v bodočnost,
nam zaigra srce; zakaj uverjene smo, da nas čaka
tam sama prelest in sreča.

Oj, bajna prelest in mamljiva sreča!

In ko trgamo zadnje otroške črevlje, ko nam
kri nakrat tako burno zavre po žilah, ko nam je
vse srce polno zlatih upov, bisernih, prešernih
nad, ah! takrat mislimo, da se nam morajo vsak
hip na stečaj odpreti vrata v novo, čarobno življenje.

Slavni junaki, mladi in lepi, kakor majev
dan nas čakajo tam in me moremo le voliti. Naj-
lepšega si izberemo, najboljšega! In objame nas,
poljubi nas na naša sveža, rdeča usta in me poj-
demo ž njim.

Pojdemo ž njim po rožni poti k omamljivi,
tajinstveni sreči, ki sedi tam na srebrnem tronu
v [samih žarečih se rubinih in nas čaka. Naše
gospodstvo čaka, nas, ki prihajamo v cvetu in
krasoti svoje šestnajstletne mladosti.

Ah, in vrata se odpro in življenje nam zazija
naproti, golo in dolgočasno. Ni ga junaka, ki bi
nas pozdravil ob našem prihodu. Ni rož, ni sanj,
ni je sreče na srebrnem tronu v žarečih se rubinih.

Za koga cvetó naše rdeče, sveže ustnice,
za koga se bliskajo naše mlade, sanjave oči, kdo
nam gladi nežno lice, mehko kakor svila, rožno
kakor zora v jutru?! Nihče in za nikogar!

V enem mesecu je konec, v štirinajstih dneh,
v enem tednu je konec našega princesovanja.

Vse tiste opojne bajke ugasnejo v naših
očeh, vsi tisti čarobni svetovi, kamor so imele iti
naše noge, bele, nežne, otročje. Kakor možu nam
je, ki je dobil od zlobne vile rumeno zlato v

črnem gozdu in pride domov in vidi, da ima
suho listje, prah in smetje v roki . . . In hodi v
gozd in hodi in čaka na vilo z rumenim zlatom.

Taka je bila Nada Miličeva.

Dva črna demanta njene oči, zlate niti njeni
lasje, mlada usta rdeča in opojna kakor mak v
zelenem polju. In tisoč sanj v speči duši in tisoč
nad v mladem srcu.

Kakor zakleta kneginja hodi, plaho in po-
nosno. Svoja neznatna krlca nosi kakor preob-
lečena princesa, ki čaka, da jo ta hip zavijejo v
svilnate tkanine.

Vpleta ranega jutra svoje zlate lase v težke
kite in misli: „Danes, danes . . . Danes srečam
mladega vojvodo na belem konju. Pozdravi me,
pripogne se: Nada, kraljica moja, dolgo te je
čakalo moje srce! Pojdi z menoj v beli grad, v
ponosni grad ob modrem jezeru . . .“

In Nada hodi v šolo, a vojvode ne sreča.

Nada sedi opoldne pri oknu in šiva svoje
male rokavice, ki so se pretrgale na prstih in
sanjari:

„Zvečer pojdem h godbi v zeleno alejo.
Kostanji cveto in junak, oficir, prijaše iz gozda.
Junak, oficir, ki je bil v vojni Bog ve kje, ki ima
zlate medalje na junaških prsih in zlate našive
na modrem dolmanu. Kakor gavran so črni nje-
govi lasje in usta njegova so vroča in mehka.
Junak skoči doli, prikloni se do tal: Nada, dekle,
mislim sem na te v daljnih gorah . . . Prišel sem
pote, da greš z menoj. Daleč pojdemo, v krasne
kraje . . .“

Zvečer pri godbi se ji nasmiha golobrad
kadet, ni ga junaka . . .

Ni ga bilo junaka. Ni prišel kapitan z bele
barke na zelenem morju, ni prišel mlad doktor,
bolan na smrt, ki bi ga mogla imeti rada. Ni
prišel španski don, ponosen in sladak, ni prišel
preganjen Rus, tam iz Sibirije k nji, Nadi zlato-
laski. Ni jih bilo! Ni ji povedal gospod suplent,
ki ga je srečala vsak dan, da jo ima rad. Z blede
gospodično je šetal, ki je imela grde mozole na nosu.

V šolo hodi in sanjari. Ne pridejo junaki
iz daljnih krajev, ali sanjariti je lepo. Čudovito!

O, prišli bi, prišli bi junaki, da vedó, kje
cvete Nada, najlepše dekle v mestu!

In tako hodi v šolo. Mladi fantje jo srečujejo;
mladi fantje bledih, dolgočasnih obrazov. Ne bodo

to junaki, ne bodo nikdar! Zaspani so, topi so in grde, neslane šale govore, kadar gre Nada mimo.

„Hi, hi, to bi bila ljubica!“ je slišala Nada enkrat iz njihove tolpe. In od tedaj ne hodi več po tistih ulicah.

Po novih potih hodi in vsak dan sreča mladega dijaka z modrimi očmi. Lepe so njegove modre oči, ni še videla takih. In ustnice so mu rdeče z malimi rjavimi brčicami in kostanjevi lasje v kodrih, ki imajo ognjen sijaj na solncu.

Če bi bila grajska gospa, fina dama v dragih oblekah z vlečkami, preoblekla bi ga v temnordeč kostumi z žameta. Zlatormene čreveljce bi mu dala in zlat pas z bodalcem. In na visokih balkonih bi o polni mesečini poklekal prednjo in ji govoril:

„Ljubim te, gospa, ljubim te! . . .“ Ona bi se nagnila k njemu in njene ustnice bi se dotaknile njegovih las, mehkih in dišečih.

Ali ona ni grajska gospa. Mlada dekleta ne ljubijo pažev z rožastimi lici. Ah, junak! junak ogorelega obraza in smelih očij, ki bi prišel in jo odnesel. Odnese jo na svojih junaških rokah v sijajen grad na divji pečini sredi gozda.

Ali ni ga junaka.

Nada hodi po novih potih in vsak dan srečava njega, mladega, modrookega. In kadar jo pogleda plaho in ljubo, zardi Nada preko finih senc do belega čela. Oh, prelepe so njegove modre oči, sladek je njegov skromni, boječi nasmeh.

In tiho se ji krađe v srce, tiho se krađe.

V večernih urah sedi Nada doma v temi in razmišlja. Kaj ko bi čakala nanj? Oh, čakala bo! Odide in vrne se čez leta in spomni se nje, ki jo je srečaval vsak dan. Pride in jo poljubi in objame. Oh!

V temi sedi nada in razmišlja. Tedaj pride njen brat Miloš, ki hodi v gimnazijo; s hrupom pride in s smehom, prižge luč in niti zelenega senčila ne povese. Nima ga rada, Miloša. Glasen je in divji in ne razume njenih sanj. Namrgodi se in karajoče ga pogleda.

„Kaj si me prišel motit, Miloš?“

Poklonil se je zaničljivo.

„Odpustite, gospodična milostiva, da sem se pregrešil! Oduščanja prosim! Ali naj ostane vaš ponižni hlapec na ulici? Ah, ah! Motil sem? Kod so se podile vaše misli? Ne sanjajte, ne sanjajte!“ je zapel na koncu in se porogljivo zasmel.

Hudoben je ta Miloš in res ga nima rada.

„Danes pride moj prijatelj, Gojko, da veš. Visoko poezijo čita, fine kravate nosi in citre igra, citre, citre . . . Te šmentane citre prav mило pojo . . .“

Miloš ne more izpregovoriti dveh stavkov, da bi ne zapel.

Nada molči. Kaj jo briga ta Gojko?!

„Sanjar je,“ pripoveduje Miloš. — „V klasične se je zaljubil, v grške boginje, v tiste robate dame starega sveta. Široke pasove in klasične nosove obožava. Ali mi, mi smo modernisti, draga. Resnica in sedanost, draga!“

Miloš rad koketira z gesli; poln jih je kakor berač gorjã.

Nekdo je potrkal.

„Vidiš, je že tukaj. No, naprej! dalje!“ — je zakričal Miloš.

Vrata so se odprla in v sobo je stopil on, mladi, modrooki. Ko je ugledal Nado, je obstal, usta so se mu na pol odprla in oči so mu postale mokre.

„To je Gojko Zemljan, to je pa moja sestra Nada,“ — je predstavljal Miloš.

„To je tvoja sestra?“ — je dihnil Gojko.

„Seveda je,“ — je odvrnil Miloš nekako zadovoljno, zakaj laskalo mu je, da se prijatelj tako zelo čudi njegovi sestri.

Podala sta si roke, kakor je običaj. Vroč tok je šinil iz njihovih prstov, kakor električna struja po vsem telesu in srce jima je postalo veliko in toplo. Kakor da imata razširiti roke in se objeti. Ali molče sta si stala nasproti v mučni zadregi. Nada je bila vesela, ko je Miloš odvel svojega tovariša v drugo sobo.

Potem pa je ugasnila luč in sela k svoji mizici. Čudovito sladko ji je bilo. Dotaknil se je njenih prstov in sladke sanje so zarajale sredi njenega srca.

Kaj ji hoče junak iz pravljice?! Nič več ne bo mislila na vojvodo na belem konju. Na modre oči bo mislila, čiste in blage, na mehke prste, tople in drhteče od njenega dotikljeja. Vstali bodo gradovi pred njenimi očmi, gradovi ob sinjem morju in v skalah vrh gorã in v osamelih gozdih. Hodila bo po belih, kamenitih stopnicah in on ji bo govoril ob strani:

„Nada, vse to je pripravljeno zate. Baršunaste preproge čakajo, da stopiš nanje, temnordeče rože, da jih utrgaš, črn vranec, da sedeš nanj in da te ponese na lov do črnega gozda. In jaz, Nada, čakam, da oviješ svoje bele roke okrog mojega vratu, da pijem srečo in ljubezen iz tvojih mladih ust . . .“

Vso noč je sanjala čudovite sne in v jutro je bila vsa srečna, ko je pomislila, da ga zopet vidi. Srečala ga je in globoko se ji je odkril.

Ali so bili že kdaj tako krasni dnevi, tako čudoviti večeri?!

Hodila je na promenadni koncert v zelene aleje z visoko vzdignjeno glavo in s ponosnimi koraki.

„Meni se odpirajo vrata v življenje, meni, Nadi, ki imam črne oči in zlate lase. Ali ste slišali, modrook je, in jaz ga imam rada! Vsak dan ga srečam; in v šoli mislim nanj, kadar me krega naša sitna gospodična, da sem raztresena in doma mislim nanj, kadar poje Miloš svoje pesmi.“

Prišle so letne nedelje, vroče, polne solnca. In vsi meščani so hodili na izlete v okolico; na Rožnik, na Fužine, ali še celó na Šmarno goro.

Tudi Miličevi so hodili skoraj vsako nedeljo. Navadno se jim je še kdo pridružil. Gospa je povabila kako prijateljico s seboj in gospod je pozval kakega tovariša iz pisarne.

Bil je še lep in mlad gospod Milič. Nekaj mladostnega je imel, svežega, kakor da ni že toliko let oženjen in oče dveh polodraslih otrok.

Žena njegova pa je bila čisto drugačna. Debela, okrogla, nekako stara in naveličana. Hodila sta skupaj v gledišče in na izprehode, ali bilo je, kakor da ne spadata skupaj, kakor da sta se slučajno sešla in da se v prihodnjih minutah razideta, kakor dva tujca. Skoraj nikoli se nista razgovarjala. Miličevka je imela svoje znanke, Milič pa je pripeljal svoje prijatelje. Tako jih je bilo vselej velika družba, kadar so Miličevi kam šli. Vsak je še koga povabil, da hodi z njim in se razgovarja. Osobito oče je imel povsod še svojo družbo, svoje prijatelje, kakor da bi se bal in ogibal svoje družine. (Dalje prih.)

IVAN ZAJEC:
ADAM IN EVA.

P. P. RUBENS:
JUPITER IN
MERKUR
PRI FILEMONU
IN BAVCIDI.

LAHKOŽIVCI.

Spisal Jos. Kostanjevec.

(Dalje.)

Pozno v noč je bilo. Golob je sedel sključen ob mizi in pisal. Svetiljka je gorela motno in sajasto, ob njej je zafrfotala vsak hip večča, ki jo je privabila svetloba skozi odprto okno.

II.

Golob je pisal daljšo povest. Po mizi je ležalo že nekoliko popisanih listov in tudi oni pred njim se je polnil z drobnimi, ozkimi črkami. Vse je šlo nekam naglo in veselo izpod rok. Njegova ozka sobica je bila napolnjena z živimi osebami iz njegove povesti. Sedele so ob belo pogrjnjeni mizi, ki je bila veliko daljša nego vsa njegova soba in razposajeno so se smejale in šumno so se razgovarjale. Na mizi so se ščeperili velikanski šopki iz pestrih pomladanskih cvetic in Goloba je oveval njih vonj kakor bi se izprehajal v jutranjem poletnem hladu med bohotno cvetočimi nasadi. V ozkih kelihastih čašah se je isknilo in penilo rujno vino, čaše so žvenketale vsak hip, žareči pogledi so se menjavali, roke so se stiskale in tesno oklepale druga druge in svetila

se je bela žametasta polt globoko dekoltiranih dam. Gospodične so skrivale kodraste svoje glave za širokimi pahljačami in šepetale so si na ušesa in hihitale se napol pridušeno. Njihove prsi so se dvigale, njihove ustnice so podrhtevale. In vstal je iz sredine mlad mož skrbno obritega, tolstega obraza in mišje dlake pod topim nosom. Njegova trda srajca je bila bela kot sneg in s prsi se je svetil velik in zlat gumb. In ta gumb je bodel nekoga v oči, da se je zasmejal glasno in porogljivo. Oni pa se ni dal motiti, potrkal je z vilicami ob čašo in poravnal si je svileni telovnik, ki mu je bil zlezal kvišku, da se je videl bel presledek med njim in črnimi hlačami. Njegov glas se je razlil po sobi kakor morje in začel je: „Slavna gospoda!“

In oči navzočih dam so se vprle vanj, a gospodje so se drezali s komolci in so gledali pod mizo. Govornik je nadaljeval ter slavil čednosti in vrline navzoče mlade neveste ter končno napil novemu zakonskemu paru in njunim staršem.

Nekdo je takoj napravil robat dovtip, bližnja okolica se je zasmejala, zaorili so živio-klici in pilo se je do dna. V sosedni sobi je stal klavir, ki se je zdaj oglasil. Glasovi so privzdignili mladino, pari so se našli sami ob sebi in zasukali so se v lahkem, poskočnem valčku. Sramežljivo se je nevesta oklepala ženina, ki jej je šepetal sladke zaljubljene besede. Komaj se mu je upala pogledati v blede obraz. Na njeni glavi so trepetali ponarejeni beli cvetovi v poročnem vencu in čutila je, kako so bili vedno težji, kako so jo začeli tiščati in žgati. Polagoma pa so onemela ženina usta, njegove oči so zrle preko njene glave nekam drugam. Povzdignila je oči proti njemu in opazila je, da iščejo njegovi pogledi neko drugo. Ozrla se je po njej in šele zdaj je opazila, da je ona mnogo lepša od nje same. Cvetovi na njeni glavi so vztrepotali še bolestneje, njeno srce se je stisnilo, stisnilo tako tesno morda prvič v njenem življenju.

Valček je nehal in pari so se izprehajali po sobi. Da capo, da capo, je vpil blede dolgin in privzdigal po taktu svoje dolge noge, obute v ozke lakaste čizme. Njegova družica mu je segala komaj nekaj čez pas in videlo se je, kako je občudovala njegovo sloko hrbtišče in genialno zavezano kravato. Da capo, da capo, so začeli vpiti za njim i drugi, a oni pri klavirju jih je gledal ter si smehljaje in počasi prižigal cigareto.

„Siti ste vsega, lahko počakate,“ si je mislil, naslonil se z ramo ob klavir ter pušil.

„Vraga, zakaj ne igraš?“ je vpil dolgin ter mu pomolil pesti pred obraz. „Zakaj, ha?“

A oni se je mirno smehljaj in pušil.

„Ali ne vidiš, da je žejen,“ je pripomnil nekdo. „Godci so vedno žejni!“

In dolgin je popustil svojo družico ter tekel v prvo sobo. Dva, tri korake in že se je vrnil z veliko čašo vina.

„Na, pij!“

Ali oni se ni dotaknil čaše, smehljaj se je samo in pušil dalje. In dolgin se je razjezil ter iztegnil roko. Toda v tem hipu se je premislil ter vtaknil desnico v žep.

„Vraga, morda je pa lačen! Bog ve, kje so ga dobili“, je pomislil ter zavpil:

„Brate, ali si lačen?“

Oni ni odgovoril, pač pa je zagnal ostanek cigarete skozi okno ter sedel. V njegovem želodcu se je moralo nekaj podreti, tako je v tem hipu tam notri zabučalo. A prsti njegovi so že padli na tipke močno in trdo in iz strun izvirajoči glasovi so preglasili ono sumljivo bučanje.

Pari so se pa zopet zavrteli in izpod nog se je vzdigal prah . . .

Golob je sedel sključen pri svoji mizi in gledal je vse to ter pisal. In videlo se mu je to vrvenje čudno in neumno. Ako bi bilo od njega odvisno, bi bil on vse predrugačil, ako bi mogel on ukazovati, bi se vršilo to življenje pred njim v vse drugem redu. Vse bi bilo pametnejše, vse lepše urejeno. Toda, ali je smel posegati vmes? Tam naj delajo kar hočejo, saj ga tako mnogo ne briga, on mora samo poročati to, kar vidi. Poslali so ga na lice mesta kot poročevalca in on hoče vestno izpolniti svojo nalogo. Bodisi pametno, bodisi neumno, bodisi lepo, bodisi grdo, vse je treba poročati, samo da je resnično . . .

In Golob je videl, kako se je izmed vrtečih se parov izmuznil parček oprezno iz plesne sobane. Jej, tega ne smem izgubiti izpred oči, za njima moram, si je mislil Golob.

Stopil je za njima, tiho in počasi, da se ni čula njegova stopinja. In pogledal je od strani v obraz njej, ki je drhteč stopala za svojim drugom. Tedaj se je prijel za prsi. V njej je spoznal ono deklico, ki jo je bil zadnjič srečal v parku. Da, dobro se še spominja tega zanimivega obraza, spominja se teh velikih, mandeljnatih oblikovanih oči, njihove temne boje, njih skrivnostne globočine. Spominja se tega vitkega stasa, spominja se svojega vzklika: to ni vsakdanja punica!

Hm, kako to, da je ni bil opazil že prej? Kje je tičala, kaj je delala? Golobu je bilo tesno okoli srca, ko je stopal za njima. Hipoma se je zdrznil ter se zastudil sam sebi. Detektiv! Nekdo mu je zagrmel to besedo na ušesa, da se je stresel. Obrnil se je, toda za njim ni bilo nikogar. Detektiv! je odmevalo v njegovi notranjosti. Noga se mu je ustavila. Kaj hoče tukaj? Ali mora biti res povsod zraven, ali mora res poškiliti v vsako tajnost? Čemu to?

Toda že je premagal drugi glas, ki mu je velel: moraš!

Golobu se je izvil iz prsi vzdih in stopal je zopet za njima.

Krenila sta skozi ozko predsobo po lesenih stopnicah na vrt. Na vratih sta postala, on se je sklonil k njej ter jo je poljubil naglo in hlastno na bujne kodre, ki so jej ovijali belo čelo. Ona se je pa tesneje oklepala njegove roke in šla sta navzdol.

Tiho kakor senca se je plazil za njima Golob.

In zašla sta med dolge, ravne vrste visokega grmovja, ki je segalo črez njuni glavi in ju zakrivalo Golobovim očem, da je moral pospešiti korake, ako ju je hotel opazovati. Na koncu

grmovja je rastla visoka, dehteča trava in senčile so jo košate, širokolistne jablane, ki so nizko pripogibale z blestečim, velikim sadjem obložene veje. Krasen je bil ta prostor. Vabil je v svojo hladno senco s tisočero rokami, vabil v svoje mehko naročje z zapeljivimi, sladkimi glasovi.

Onadva sta se ustavila ob vhodu. Njena noga je zastala prva in ustaviti se je moral i on. Premotril je prostor, ki se je pojavil pred njima in ozrl se je na svojo družico. V njegovem očesu je zabliščalo nekaj čudnega in ona se je nehote stresla pod tem pogledom. Plaho se je ozrla, kakor bi iskala pomoči, kakor bi hotela uteči. A nekaj jo je tlačilo in priklepalo k tlom, da ni mogla z mesta. Dvignila je proseče svoje oko proti njemu kakor bi prosila milosti, a takoj je zopet zrla v tla in brskala z drobno nožico po travi.

Okoli in okoli pa je bilo tiho, tako skrivnostno tiho. Vzduh je bil hkratu težak in soparen in na drevju se ni ganil niti list. Tedaj pa se je zopet on sklonil k njej, in njegove ustnice so se strnile ž njenimi. Bile so žejne in vroče, da jo je zaskelalo. Njegova roka se je ovila njenega pasu in rahlo jo je posilila, da se je morala prestopiti dalje. In izginila sta pod jablanami . . .

Golob je položil pero na mizo z neko nemirno kretnjo. Čemu to pišem? si je dejal. Vse skupaj ni nič! A takoj je bil zopet sredi svojih oseb. In gledal jih je, kako se kretajo in kaj počenjajo. Stal je med njimi in poslušal njihove razgovore. Prav razločno je čul vsakega, prav vsakega je poznal po naglasu in po izreki. In zopet je prijel pero. Toda napisati ni mogel ničesar več. Vse je stalo pred njim živo in jasno, a ko je hotel napisati stavek, se mu je zmedlo vse in napisal je vse kaj drugega kakor je nameraval. In pisal je in črtal. A nazadnje je zgrabil list ter ga zalučal v kot.

V tem pa je nevestin oče poklical ženina v stransko sobo. Vstopil se je predenj oblastno in s široko razkrcenimi nogami. Potegnil je listnico iz žepa ter jo vrgel na mizo. Črez ramo mu je

gledal Golob. Na mizi so zabliščali prav novi bankovci, oče jih je štel, a ženin jih je spravljaj na kup.

„Zdaj sva bot,“ je dejal stari.

„Bot,“ je pritrdil ženin ter spravil denar. Smehljal se je zadovoljno in roka se mu je tresla veselja . . .

„Ne, denarja pa ne bom prešteval,“ je viknil glasno Golob ter vstal. In izpred njega je izginilo vse, ostala je samo ozka, temno razsvetljena njegova sobica. Golob pa se je spomnil, da nocoj niti večerjal ni, ker ni hotel nadlegovati gospodinje, ker jej že dva meseca ni mogel ničesar plačati.

Stopil je k oknu ter zrl na dvorišče. V bližnjem zvoniku je bila že prva po polnoči. Tedaj se je zopet vrnil k mizi. Vzel je v roke strani, ki jih je napisal in začel jih je prebirati.

„Ne, tega nisem pisal jaz,“ je dejal glasno in strmel na papir. „To ni niti odsev tega, kar sem mislil napisati. Kje je ono življenje, ki sem ga hotel vdihniti, kje oni duh, ki bi mi moral véti nasproti iz teh vrst? Ne, tega nisem pisal jaz, to ni vredno mene!“

Roka se mu je tresla in prsti so se skrčili, da bi raztrgali papirje na drobne kosce.

„Toda s čim bom živel? te strani, ki sem jih napisal danes, bi mi vrgle toliko, da bi vsaj nekaj plačal gospodinji. „Zabavni listi“ niso izbirčni, natisnili bi tudi to. In slednjič, kdo mi more kaj?“

Položil je liste zopet na mizo. Toda kmalu jih je vzel vnovič v roke ter jih je začel zopet prebirati.

„Ne, — raje nič!“

Kakor bi trenil so bili listi raztrgani od vrha do tal, počez, in potem še na drobne kosce. Mehansko jih je potem pobral in zvil ter vtaknil v peč.

In kakor bi ga bilo to delo utrudilo, je sedel zopet k mizi, naslonil glavo v dlani ter se zamislil.

Ko je svetiljki zmanjkalo olja in je začela umirati, se je zdramil. Hlastno jo je ugasnil ter se potem oblečen izleknil po postelji.

(Dalje prih.)

GORJANČEVA MARIJANICA.

Spisal Fran Govékar.

(Dalje.)

II.

Nad vasjo je ležala težka, zadušljiva noč. Iz zemlje, napojene s solnčno vročino, je puhtelo soparno, da je tiščal na ulice zagaten zrak. Tik vsake hiše je bila velika, zelenolišajasta gnojnica ob kupu živinskih odpadkov ter širila bodeč smrad. Hlevi so bili odprti in iz njih je prihajala vroča sapa, ki pa se ni dvignila, saj je bilo v ozračju mirno in gosto od vsakovrstnih plinov, borečih se z opojnim vonjem pareče se trave in suhe mrve.

Po hišah je bila že tema. Samo v prodajalnici sredi vasi je brlela medla petrolejka. Čulo se je pričkanje žganjarjev, pijanih in jedva še jecljajočih. Na hribu nad vasjo je zaukal fant in odzval se mu je odnekod tovariš. Potem je bilo zopet tiho.

Kamnosek Tone je slonel na oknu svoje sobe in zrl na cesto. Spati se mu ni dalo. Naval čustev in misli se v njem še ni polegel in srce se mu še ni umirilo.

Čutil se je nepopisno srečnega, da se mu je smejalo samo od sebe in zdelo se mu je, da je blaženost, ki ga navdaja, prevelika, prerazkošna in težka, da bi mogel mirno leči in molče pogovarjati se s seboj samim v prazni, pustí sobici.

Marijanica je njegova! Gorjančeva lepa in bogata hči, ki jih je zavrnila že toliko z jedko porogljivostjo, se je udala njemu, revnemu kamnoseku! In poslušala ga je z razpaljenimi lici in od sreče žarečimi očmi ter pustila smejaje divje, blazno poljubljati se na svoje krasno sveže ustnice! Kakor bi se bila mahoma izpremenila v drugo bitje, se mu je zdela. Ko jo je držal v svojem tesnem objemu, se je čudil sam, da je včasih toli prevzetna, visoka, razžaljivo zbadljiva, le zaničevanje in ironijo izražujoča Marijanica nakrat tako mehvoudana in nežna, tako dobra in sladka ljubica... Udala se mu je brez ugovora, lici ji je pokrila za mah bledota, iz oči ji je zarsršela strast in v bujna usteca se se vtisnili beli zobki... In nad kamnolomom je zajeknil glas, bolesten in blažen, plačoč in vriskajoč — čuden, zagoneten, neznan vzkrik narave, lep in strašen hkratu...

A potem? — Kaj je bilo potem?

Izvila se mu je iz rok hipoma, planila pokonci in zbežala kakor brezumna.

„Marijanica, ostani!“ jo je prosil ter jo ujel za roko, toda iztrgala se mu je ter ga sunila od sebe surovo in togotno, da je omahnil. In hitela

je navzdol preko pečin kakor bi jo nesel vihar, kakor da si hoče razbiti glavo ob ostrem skalovju. Ni se ozrla več po njem... S predpasnikom je šinila preko oči, si pogladila razkuštrane lase, samozavestno se zravnila ter stopala potem zopet lahko in prožno kakor vedno, z ničemer ne izražajoča, da je doživela pravkar usodno dramo svojega življenja...

Kaj je bilo to? Zakaj se je vedla tako? Ali se je zakesala? Ali jo je zapekla sramota?

V Tonetu so se dvigali dvomi, strah se je plazil polagoma v njegovo dušo ter jo obtežil s silnim bremenom. Da bi se mu zopet iztrgala, — da bi ga ne hotela poznati več, — da naj bi ostalo vse le trenotek brez nadaljevanja in brez pomena, to se mu je zdelo nemožno. Tako neusmiljena Marijanica ne more biti, da bi mu dala iz čaše svoje ljubezni le pokusiti, a jo potem brezsrčno razbila pred njegovimi očmi! Ne, taka Marijanica ni. Z viška svoje nepristopnosti je zdrknila prostovoljno mahoma nizdoli v njegove hrepeneče, široko odprte, težko jo pričakujoče roke, in zdaj jo drži, da mu ne uide več! Navzgor ne more — navzdol pa ne bo hotela sama... Dà, dà, Marijanica, pri Tonetu ostaneš, ki te ljubi, kakor bi te ne ljubil nihče na svetu, ki bo skrbel zate dan in noč ter delal, da se ne pokesaš nikdar za tisto minuto, ko si mu gledala v obraz prvič milozaupno in udanozvesto! Nikdar naj več ne porosé solze tvojih višnjevih očesc zaradi mene — nikdar več naj ne izginejo bujne rožice s tvojih ličec zaradi mene! Srečna, blažena boš živela na moji strani, svoje dlani bom pokladal tvojim nogam, da se ne ranijo ob ostrem kamenju življenja in moje vroče srce ti bo gorkomehka blazina, kjer boš počivala tiho in mirno kakor v materinskem naročju! Ne, ne, ločiti se ne moreš več od mene, najini duši sta vzplamteli enkrat v skupen zubelj, ki se ne da ločiti več! In tvoje oči bodo poslej vedno počivale nad mojim življenjem kakor zvezdi vodnici, roseči name srečo in mir!

Tone je sanjaril z odprtimi očmi, zroč v temo in na tiho, zapuščeno cesto. In pred seboj je videl Marijanico, smehlajočo se, iskrih oči in belih, bisernih zob — vsa sveža, zdrava, jedra — naslanjajoča svojo zlatolaso glavico k njemu ter nudeča mu svoja mala usteca v razkošen poljub.

FR. BOUCHER:
RINALDO IN ARMIDA.

Na cesti se je začul počasen topot konj in mimo se je zibala dolga vrsta širokonaloženih, visokih vozov sena. Na prvem vozu je ležal na trebuhu star kmet in dremaje držal v rokah povešene vajeti. Konji so stopali trdo in polagoma, voz za vozom je izginjal omahovaje počasi v temi. Na zadnjem pa je ležala velika bela lisa, napol zakopana v senu. Za hip se je ustavila karavana, in Tonetu se je zdelo, da zveni z voza rahel, dobrikajoč ženski smeh . . .

Toneta ni vzdržalo več v sobi. Soparica je polnila vso vas in v hišah je bilo zadušljivo. V omotici se je mučila žival in v utrujenosti je objemala ljudi le težka, nemirna omamljenost. Spati ni bilo možno.

In Tone je stopil na ulico ter krenil proti koncu vasi, kjer je stala Gorjančeva hiša. Tiho se je plazil mimo hiš. Povsod so bila okna odprta in čulo se je jokajoče ječanje majhnih otrok, trpečih v vročini.

Srce, polno sreče in plahosti, ga je vleklo k Marijanici. Gotovo tudi ona ne more počivati in njene misli so pri njem, kakor obletavajo njegove samo njo — samo njo. Govoriti mora z njo, pomiriti jo in želeti ji lahko noč. Povedati mu mora, zakaj se je vedla popoldne tako čudno. Nič ji ni zameril; saj more razumeti dekliško srce, ki se je hipoma iztreznilo po minoli vihri strasti, razumeti more misli, ki preplovejo mahoma njen razum, ko se zavé iz omedlevice razbrzdavnosti in pijanosti čustev! Ko se umiré živci ter se upokojé čutnice, ko preneha valovanje krvi po žilah in besno utripanje srca, takrat se oglasi hladni, neusmiljeni kritik razum, ki je večer sovražnik in porogljiv sodnik otročjega srca! In takrat se pač napolni dekliška duša s strašnim, neodoljivim strahom in besen kes zasadi svoje ostre strupene kremplje v bedno srce, da zaječi tem groznejše, čim globlje se je bilo potopilo pravkar v morje prelestnih čustev . . .

Zato pa ga sprejme Marijanica gotovo vesela, da najde ob njem tolažbe, utehe in duševne opore! Skupna je njuna krivda in vez greha ju združuje nerazrušno. Zato pa naj nosita poleg tudi skupno sladko zavest, da sta se našla v najlepši uri ter se strnila v harmonijo, ki je ne razdere nič na svetu!

In Tone je potrkal na Marijaničino okno ter rahlo zaklical: „Marijanica, — jaz sem, — Tone! Zaspali nisem mogel — govoriti moram še nocoj s teboj!“

Priprto okno se je odprlo samo in Tone se je sklonil vanje, da vidi svojo ljubico.

In videl jo je! Na skrinji je sedela napol razpravljena, česala svoje lase in plakala. Ko je potrkal, je prestrašena planila na noge ter obrnila svoj obraz. In Tone je videl, da je blede njeno lice in da so ji oči rudeče od joka.

„Ti jokaš, Marijanica! Deklê, ali me ne ljubiš? — ali ti je žal, da si bila moja? Marijanica, glej, mislil sem, da se me srečna okleneš ter da mi poveš, da hočeš biti rada moja žena! V mesto pojdeva — samsvoj postanem — živela boš brez skrbi in jaz ti bom dober mož, ki te bo nosil na svojih rokah! Ali res nočeš, Marijanica? — ali tudi sedaj nočeš, dasiravno se je zgodilo že to med nama?“

„Ne, — nočem in nikoli ne bom hotela! Nikoli, da veš! Nikoli, pa če bi bilo vsega konec! Pa še to ti rečem: ne poznam te več! — ne pridi nikdar več in pojdi, pojdi, saj te zaničujem in sovražim!“

Stala je sredi ozke sobice, natlačene z razkrito posteljo, omarami, skrinjo, kolovratom in stoli; majhna svetiljka je razsvetljevala komaj njeno osebo, pokrito le s tenko srajčico in pisanim spodnjim krilom. Zlatormeni lasje so se ji vsuli po golem vratu in polnih, okroglih plečih, roke pa je imela razkrite skoraj do ramen. Še danes so se ovijale te krasne, mehke roke okoli Tone-tovega vratu, sedaj pa so se njih prsti krčili v pest.

„Pojdi, takoj pojdi in ne prikaži se nikoli več pred moje oči! Ne maram te, pa če poveš vsej fari, da si mi za trenotek zmedel glavo! O, le pojdi in hvali se, bahaj se in raztrobi povsod, da si me okradel kakor zna krasti le predrzen berač, — govori kar hočeš o meni — a jaz te ne maram — nikdar, nikdar!“

In skočila je kakor mačka k oknu, ga zadržnila in zastrla in vpihnila luč.

„Marijanica, slišiš — poslušaj me vendar!“ je prosil Tone, a dobil ni nobenega odgovora.

Na hribu pa je završalo med smrekami kakor bi težko vzdihnil in se oddahnil ves gozd. In vršanje je naraščalo, nad Krimom se je zakrvavo zabliskalo, mogočen grom se je razlegnil kakor bi se podirala gora in odmeval grozno od vseh strani. Oblak prahu, listja in slame je zaplesal po cesti, ter lopotal z odprtimi oknicami, da je zažvižgalo in zahrupelo po vsej vasi. Blisk za bliskom, grom za gromom, drug hujši in strašnejši od drugega — — nad križem pokopališkega stolpa je hipoma zableščalo rudeče in ognjeno kakor bi se otvorila vrata pekla — in vsula se je težka, gosta, ledeno-mrzla ploha ter bila besno, razkačeno . . .

(Dalje prihodnjič.)

MARAT.

(13. julija 1793.)

„Vsa Francija se me boji.
Če le pomignem — teče kri.

„Jaz in pa moja giljotina
zdaj vladava te, domovina!

„In ti, Pariz pregrešni moj,
boš tresel se še pred menoj!

„Čemú imamo temne ječe!
Vse, vse se vanje naj pomeče!

„Makari groza, strah, trepet
prešinja ves francoski svet —

„da volja moja le vrši se!
Kar hočem jaz, da to zgodi se!

„Zdaj veste, kdo je vaš Marat,
kako zna vladati — haha!...“

In ona vstopi skoz zavese:
„Tu sem!“ — oči ji zaiskré se.

„Bog živi te, Charlotte Corday!
Ti torej tisto si deklè!

„Res, krasna si, pri moji veri!
Le bliže! Samo ne zameri,

„da te domá sprejemam tak:
Glej, baš se kopljem skoro nag!

„Pogum, Charlotte! Le bliže k meni!
Zaroto brž mi razodeni!

„Težko te čakal sem nocoj.
Obisk mi dragocen je tvoj...“

„Na! Tu zarotniki so tisti!...“
„Prokleti naši Girondisti?!...“

„Tirani ljudstva in očine!...“
„Vse dam pod nož jih giljotine!...“

„Največji zlobnež pa iz vseh
zapisan ni na listih teh!

„Imé njegovo vse preklinja
in z gnusom vse se ga spominja!

„Ah, vseh rojakov sveti gnev,
srđ bratov, črt teptanih rev

„obrača se v krvnika tega,
ki kriv vseobčega je zlega!...“

„In kdo je to?...“ „Ti sam, Marat!“
In sune nož mu v dno srcá... A. Aškerc.

ROMANTIK VAGABUNDSTVA.

MAKSIM GORKIJ.

Maksim Gorki je sedaj največji ruski pisatelj“, piše Mihael Feofonov, izdajatelj njegovih izbranih povesti. In resnica je, da je zanimanje za Gorkega danes ne le v Evropi, nego tudi v Rusiji večje, kakor za Tolstega, Čehova ali za kateregakoli živečega ruskega poeta.

Danes se čitajo Gorkega dela v vseh krogih, njegovi spisi se predstavljajo v vse jezike, njegove drame se igrajo na vseh svetovnih odrih in mnogi zró na ruskega pisatelja kot na apostola, čakajoči njegovih plamenečih besedij. Bilo je to v letih 1897—1898, ko se je začel oglašati v raznih časopisih. Sprva smatralo se ga je vsakdanjim literatom. A s čudovito močjo je vzbujal v duši čitateljevi najnežnejše strune ter jim izvabljal tako doneče glasove, kakor že dolgo noben ruski pisatelj. To so prave ruske strune, glasovi „bosopetstva“, neustrašenosti, glasovi zasramovanja vseh pozemskih imetkov. Prav zato, ker so Gorkega dela tako tipično ruska, so neprecenljive umetniške vred-

nosti. Gorkij je, kot še nihče doslej, podrl plot med izhodom in zahodom, posvetil z bengalično svetlobo v skrito, doslej še nerazsvetljeno temo. Veleromantično življenje Gorkega je tesno spojeno z njegovimi spisi. On sam je proletaec, „bosopetnik“, ki je le slučajno, skoraj nehoté dosegel venec literarne slave.

Poslušajmo ga, kako opisuje svoje življenje:

„Iz najglobočjih in najnižjih globin sem se vzpel navzgor, da sem resničen glasnik nizkotnega življenja, ki so mu odrekli luč in solnce; dosti dolgo sem bil tovariš onih, ki tiče v močvirju in ki so me pustili navzgor, da izpričujem o njihovi bedi. Revščina me je vzgojila velikega, glad je glodal na meni, preziranje, spremljevalec bednih, me je tlačilo k tlom, v rezki ruski zimi sem moral drgetati, kuga me je ovevala s svojim smrtonosnim dihom in najumazanejše prikazni življenja so šle mimo mene...“

„Narodil sem se dne 14. sušca 1868 v Nižnjem Novgorodu. Oče — malomeščan — bil je

sedlar, mati Barbara je bila hči barvarja Kaširina. Oče mi je umrl v Astrahanu, ko sem bil pet let star, mati mi je umrla istočasno v Ronavinu. Ded je skrbel zame, učil me je peti psalme in me učil čitanja. Še ne devet let starega me je dal nekemu črevljarju; tu pa nisem strpel dolgo. Ušel sem in vstopil pri nekem risarji kot učenec, a zopet me je gnalo proč in prišel sem k nekemu slikarju, ki je slikal svete podobe. Črez par mesecev že sem pomagal kuharju na neki ladji; ker pa sem užival premalo svobode, sem jo pobrisal k nekemu vrtnarju.

To vse sem prestal do 15. leta.

V tem času sem začel čitati par nepoznanih avtorjev. Ko sem bil še na ladji, vplival je kuhar Smurij mogočno na mojo dušo. Poprej sem sovražil čitanje, vsak tiskan papir mi je bil zoprn, ne izvemši mojega potnega lista. Tedaj pa sem začel čitati Gogolja, Uspenskega in Eckartshausena ter druge svobodomiselnih pisateljev. Dopolnivšega 15. leto lotilo se me je nepremagljivo hrepenenje po izobrazbi. Slišal sem, da se v Kazani mladi nadarjeni ljudje poučujejo brezplačno; šel sem tja. Učitelj pa je zahteval denarja in tako sem zopet šel s trebuhom za kruhom. Postal sem pekovski učenec. Imel sem mesečno tri rublje. Izmed vseh del, kar sem jih izkusil, zdelo se mi je to najtežje. V Kazani sem živel dolgo časa v družbi bosopetnikov, bivših ljudi, ali nisem se mogel privaditi temu življenju in l. 1888 sem se že hotel usmrtiti. L. 1889 sem se povrnil v rodno mesto ter vstopil za pisarja pri nekem advokatu. Ta človek mi je otel življenje! Skrbel je zame očetovski. Ali dolgo ni vzdržala moja nemirna narava v teh odmerjenih odnošajih. Iznova se me je lotilo hrepenenje po — potovanju; pustil sem vse, postal sem zopet popotnik — vagabund in šel, kamor so me nesle noge. Prepotoval sem Kavkaz, Besarabijo, Krim, Rumunijo. Potoval sem brez kopejke v žepu, tu in tam sem se ustavljal ter se živel par dni z delom svojih rok, taval sem okoli brez vsakega namena, samo ker sem hotel potolažiti svoje hrepenenje kakor nešteti ruski „svobodneži“, ki so pobegnili iz ozkih mej življenja v „puščavo“. . . Mati puščava sprejmi svojega sina, pozdravi ga, odzemi mu hrepenenje. . .“ — Tako Gorkij sam.

Junaki Gorkega niso nekaj čisto novega; po večini so tisti brezpotrebni, a nadarjeni ljudje, ki nikjer in nikoli ne koristijo človeštvu. . . Gorkij pa jim je dal novo odev. V tem se močno loči od Tolstega, ki ne zastopa nobenih kulturnih interesov, nego zastopa načelo: „Fiat justitia, peccat cultura!“ Gorkij pa ni nasprotnik kulture kot

take, a civilizacijo in kulturo današnjih dni sovraži iz dna duše, ker je pospeševalnica duševne nezadovoljnosti, srčne slabosti, psihične in etične dekadence. Današnja inteligenca mu je antipatična, zato biča njeno omahljivost, biča njeno banalno samoljubje in odkriva svetu njeno duševno praznoto. Še bolj pa sovraži ljudi, ki imajo lepo eksistenco, ki spé, jedó in kadé, da jim mine življenje, a ne razumejo gladnih in propalih, teh „bivših ljudi“, pokritih z blatom skrbi, bede in greha. „Sit človek je — žival. Nasiteni in lačni so si sovražniki, vselej in večno!“ Taki lenuhi se mu zdé ovira soljudi, kajti boječi so in strahopetni in manjka jim najlepšega svojstva v življenju — junaštva, energije življenja. Močno pa se je vglobil v psihologijo „bosopetnikov“ in vagabundov. Dokler še ni pisal, gibal se je izključno le v takih družbah. Bosopetniki pa so mu ljudje, ki so vrgli od sebe ves strah pred življenjem; izgubljeni so, propali in zanemarjeni, toda v njih dušah ni ugasnil plamenček človečanstva, ogenj vere v pravico in resnico, ki jo iščejo z neutešenim pohlepom. In ti „lumpje“ hranijo v svojih prsih srce, ki ga bogatinci nimajo! To so resnični ljudje, ne mrtve duše kakor buržuazija. — „Biti državlján — ni nič; biti človek — je vse!“ V vsakem svojih bosopetnikov osvetljuje Gorkij tudi njega najboljše strani, a le za trenutek, potem jih pusti pasti. Naj se njegovemu bosopetniku godi še tako dobro, prej ali slej se naveliča tega mirnega in jednoličnega življenja, bodisi da zapusti službo ali ljubico, iznova začne tavati po svetu ter strada pri tem. Vse, kar je stalnega, vzbuja vagabundu otožnost, zaničevanje in utehe išče ali v popivanju žganja ali pa v tavanju po stepah. In navadil se je tega življenja. Hrepenenje po izpremembi se ga poloti, kakor hitro se kje ustavi. Akoravno je do dobra preverjen, da ne najde nobenih novosti, vedno ga vleče v tujino. Ne življenje v mestu, ne na vasi ne pomiri takega človeka, povsod se čuti v okovih. To je žeja Rusa po svobodi, ki bruhne včasih z elementarno silo na dan. Vagabund je človek, ki bi rad bežal, bežal pred vsem, kar je trdnega, gotovega in navadnega.

Kaj ga žene iz kraja v kraj? Ta elementarna nemirnost, ta dušecha nezadovoljnost, to hrepenenje, ki nima na videz nobene realne podlage, se nam kaže najjasnejše v Gorkega noveli: Foma Gordjejev. Vsakdo bi vendar mislil, da bi moral biti mladi in lepi milionar Foma, če že ne srečen, pa vsaj zadovoljen. A tudi zadovoljen ne more biti. V bogastvu nesrečen, v ljubezni tako kruto ogoljufan, se uda pijači ter postane blazen, idiot.

Foma je s svojo, za kompromise nesposobno naravo vendarle vagabund in proletarec kljub svojim milionom. Človek, ki pade v boju, ter z resignacijo in nekakim uživanjem pospešuje svoj lastni pogin. Ta pogin ima neko privabno moč v sebi; Foma čuti, kako se mu v glavi vrti, kako nemirno mu bije srce, kako se mu ožijo prsa. Samota mu postane nepremagljiva, razjeda mu srce; zaman prosi milosrčnosti soljudi, zaman vzpenja roke, proseč jih ljubezni, . . . ljudje ostanejo gluhi in nemi.

Dokaz gorenje trditve nam je tudi povest „Malva“. Surovi, neizobraženi Sereško pravi: „Ah, vi . . . vi ubogi črvi! Za vas so pri ženski samo bujna prsa . . . a nje značaja, tega ne potrebujete. In vendar daje značaj človeku vso vrednost . . . Ženska brez značaja — je kruh brez soli. Kako se moreš vendar veseliti s tako balalajko, ki nima nobenih strun? . . . Pes! . . .“

Poslušajmo vojaka v stepi: „Ljubim to blodno življenje, prijatelj. Zebe me, stradam, trpim žejo, ali prost sem . . . nobenega gospodarja . . . sam svoj gospod . . . če si tudi odgriznem glavo — ne besede mi ne more nihče reči . . . Te dni sem stradal in divjal . . . sedaj ležim in zrem v nebo . . . zvezdice mi pomežikavajo, kot bi mi hotele reči: Nič ne dé, Lakotin, le naprej, ne udaj se . . . In mehko mi je pri srcu . . .“

Jako težko je, označiti vzroke, kako postane človek bosopetnik. Pri nas prevladujejo zahodnoevropski nazori, zato se nam življenje teh bosopetnikov zdi čudno. Gorkij je postavil kot podlago svojega bosopetstva besede: „Tako . . . hrepenenje mi je zagrenilo vse življenje.“ Tu se gre za elementaren pojav, ki korenini v značaju ter zgodovini celega ruskega naroda. Tu pride vse v poštev: pritisk birokratizma, naraščaj proletariata. Gorkij trdi, da je bosopetstvo socialen pojav in bosopetniki tvorijo svojo kasto. „Hrepenenje me je privedlo tako daleč“ — to je motiv, odmevajoč iz večine spisov Gorkega. Bosopetniki so stradači, prevaranci, obupneži, ki obsojajo svetovne naredbe, socialne razmere, a tudi nimajo moči, poseči v življenje aktivno in poiskati svojemu življenju cilj in smoter. Sami si priznavajo: „Kdor ni za delo, nima pravice živeti. Slabič sem in življenje je za moje moči pretežko. Čutim sicer banalnost življenja, a izpremeniti ga ne morem.“ (Malomeščani.) V njih žari jeza, polni so sovraštva zoper konvencionalnost navadnega življenja, ki jo imenujemo eksistenco. Njih neutešeno žejo po življenji opisuje pisatelj v najkrasnejših, najpristnejših bojah.

V svoji najnovejši drami „Na dnu“ je naslikal Gorkij družbo propalih, izgubljenih, „bivših“ ljudi, živečih v kleti, slični živalskemu brlogu. Tu so polblazen igralec, beraški baron alkoholik, brzovajen uradnik morilec, tatovi, prostitutke, vlačugarji, zvodniki i. dr. — same propalice, a vendar ljudje, ki vzbujajo sočutje in občudovanje s svojo filozofijo o življenju, o resnici, pravici in Bogu. In človeku, zročemu to strašno tragedijo vagabundov, se zdi, da čuje vedno in vedno motiv: „Ljubite jih, usmilitite se jih! Čim slabši, zavrnejši so, tem potrebnejši so vaše ljubezni! Ljubezen manjša bedo in sramoto, ljubezen poboljšuje in dviga!“ In tako ne rodi ta žaloigra iz dna grehote, propalosti, umazanosti, egoizma, strasti in zločinov v nobenem srcu sovraštva do človeštva, nego vceplja ljubezen in sočutje do najnižjih in najzaničevanejših, polnih hrepenenja po rešitvi, po svobodi iz ječe bede in sramote.

V neki povesti piše uboga prostitutka pisma svojemu „ljubimcu“, dasi vé, da ga v resnici niti ni. Ničesar nima v življenju! Realizem življenja jo je oropal vsega, kar oslaja in lepšuje človeško življenje. Ta pisma pa ji pripravljajo krasno iluzijo, stvarjajo ji čisto nov fantastičen svet, v katerem se čuti ljubljeno, se čuti mater in soprogo.

Gorkij pa ne riše v svojih povestih samo vagabundov in pijancev, ampak tudi ljudi z zahtevami, željami, ki jih uničuje realnost življenja. Taki ljudje se oprimejo najslabše bilke, sèn jim je resnica, iluzija jih zaziblje v sanjavost. Spominjam se povesti: „Šestindvajset in jedna“. Zaprti v temno, vlažno luknjo, razjedeni od boleznih, gob in drugih strašnih bolezni, ti ljudje vendar niso pozabili, da so bili ljudje, ter hrepené po solnčnem žarku, ki naj bi razsvetlil njih temno življenje. In ta žarek jim priveseti v podobi deklice . . . in časté jo kakor svetnico, še v mislih si ne upajo oskruniti nje svetosti. Ti ljudje ne poznajo nobenega strahu, ne poznajo skrbi za bodočnost, naučili so se uživati veličastnost trenutka. In v tem je njih poguba. Na drugi strani pa riše Gorkij ljudi, ki se ne dajo podkupiti za noben denar, ki jih ne ukloni nobena moč, iz katerih ust ne pride laž. Ti ljudje ne morejo ničesar izgubiti: vse nosijo s seboj. Gledajo ljudi, polne strasti in zavisti, oni pa stojé ob strani, zro na nje s ponosom in preziranjem ter pijančujejo. To so izgubljeni . . . „Ali veste, zakaj je v naši deželi toli pijancev? Ker je prijetno biti pijanec. V naši ljubi Rusiji ljubijo pijance,“ pravi Gorkij. „Pogumnih ljudi, ki stremé za novim, ne marajo in jih sovražijo — ljubijo pa žganjarje!“ F. K.

KLEMENT CRNČIČ:
NA OBALI MORJA.

LISTEK.

KNJIŽEVNOST.

Zbrani spisi Janeza Trdine. Velezaslužni založnik in izdajatelj slovenskih leposlovnih knjig, gosp. Lavoslav Schwentner v Ljubljani začne izdajati — še preden so izšli vsi zvezki zbranih spisov Janka Kersnika — zbrane spise profesorja Janeza Trdine, čegar klasične „bajke in povesti“ v „Ljubljanskem Zvonu“ so vzbujale svoj čas vseobčno pozornost in splošno priznanje. I. zvezek, ki izide že v kratkem, bo obsejal pisateljeve spomine s Hrvatskega. Ti spomini še niso bili objavljeni. Nato bodo sledile Trdinove izvorne, bujne domišljivosti bogate in hkratu na realne dogodke se nanašajoče, v najkрасnejšem slovenskem jeziku pisane bajke in povesti z Gorjancev. Ti „zbrani spisi“ bodo nekaj čisto originalnega v našem slovstvu, zato se jih literarni krogi že danes iskreno veselje.

Knjige Slovenske Šolske Matice. I. Pedagoški letopis, II. zvezek. Uredila H. Schreiner in V. Bežek. V Ljubljani, 1903.

Odbor tega za razvoj ljudskega in srednjega šolstva prevažnega društva je ostal zvest predgovoru ob izidu prvih letnih publikacij. Lani je razpravljalo pedagoško slovstvo v posebni dr. Ilešičevi knjigi o slovenskem jeziku, a letos prinaša v prvem spisu dr. J. Bezjakovo razpravo o nemščini kot drugem deželnem jeziku v slovenskih ljudskih šolah izza dobe, odkar se na naših šolah ta pouk vrši na podlagi materinščine. Pisatelj razpravlja še sedaj pereče vprašanje, katera metoda zavladaj pri jezikovnem pouku v tujščini, prvotna sintetiška ali slovniška, ki temelji na slovnicu in slovarju in ki je bila še pred malo leti v rabi, ali nova, naravna, direktna ali analitiška metoda. Dr. Bezjak, ki je v družbi z ravnateljem Schreinerjem izdal dve učni knjigi za pouk v nemščini na slovenskih ljudskih šolah, sestavljeni po načelih analitiške metode, je seveda goreč zagovornik novejših metode in odkrito priznava in izkušnja nas uči, da je

ta metoda boljša. Učenci, učeči se po slovniški metodi, niso bili po dveletnem učenju sploh zmožni samostojno izražati misli v tujem jeziku — nemščini, ker so le prelagali in prelagali s pomočjo slovarja, beril pa jako malo obdelali in še tisto pičlo število zopet ob roki slovarja. Novejši metodiki so se oprijeli načela, da je tujščino poučevati izprva potom direktnega naziranja: učenec naziraj in govori kar največ mogoče v nemščini, v začetku o stvareh v šoli, potem doma. Tem potom stopita učenec in učitelj v živo medsebojno občevanje, vsled česar postane vsaka priučena tujka takoj produktivna. Pozneje se direktnemu naziranju pridruži indirektno s pomočjo dobrih podob. Seveda morajo biti podobe res vsaj dobre (o vrednosti nekaterih podob Janskega dvomimo!) in besedilo čitanke se mora ujemati s ponazorilom, kar se v „Drugi nemški vadnici“ nekaterikrat pogrēša!

Kljub vsem prednostim analitiško-nazorne metode ima še nasprotnike, ki pa bodo formalizem tudi podredili praktičnemu pouku, ker le ta ima prihodnost in veljavo v ljudski šoli!

Dr. J. Tominšek razpravlja o grškem pouku, njega metodiki in didaktiki z ono iskreno vnemo in s takim toplim čuvstvom, ki more polniti le korenitega poznavalca tega idealnega učnega predmeta. Grščina je bila in bode še dolgo predmet, ki ga bodo napadali in izkušali izpodrinuti iz učnega načrta modernih gimnazij, kakor sta poizkusili deloma že storiti pruska in ruska učna uprava, a naleteli na odločen odpor! Pisatelj priznava, da pouk v grščini ne dosega veliko in išče vzroka v slabih učiteljih in nesposobnosti velikega dela gimnazijske mladine (p. 18). Zato zahteva (ibid.), da bode morala gimnazija „brezobzirno odklanjati vse tiste, ki ne sodijo vanjo“, i. e., ki ne bodo v klasičnih jezikih vsaj dobro napredovali. Kaj pa z onimi slabimi učitelji?! Nam se zdi to stališče vsekakor preozkosrčno in smo mnenja, da bi

tako postopanje najmanj podpiralo E. Meyerja izrek, da je „izmed vsek jezikov grški najlepši“. Sicer pa radi priznavamo, da smo vsi razpravo čitali z velikim zanimanjem.

Prof. L. Lavtar nam v tretji razpravi podaja sliko o razvoju računstva in njega metode. V letošnjem spisu razpravlja o razvoju števila in nazorilih, o imenovanju in značevanju števil od pradobe do iznajdbe ničle in o razvoju raznovrstnih računov z natančnostjo, ki dokazuje veliko temeljitost, marljivost in ljubezen do predmeta. Vendar ima obseg dosedanje razprave le bolj zgodovinski pomen. Važnejši del te razprave, ki v njem g. pisatelj izpregovori o razvoju računske metode, ki jo razdeljuje v štiri dobe, nam prinese prihodnji letopis.

Prof. Fr. Orožen podaje v četrti razpravi kratko in pregledno poročilo o razvoju zemljepisja. Z zanimanjem se čita, kako je zemljepisna veda napredovala od najstarejše dobe do sedanjih dni. Poleg navajanja splošno izišlih metodiških knjigah te stroke govori pisatelj posebej o zemljepisnem slovstvu slovenskih pokrajin in omenja tudi najnovejše slovensko zemljepisno slovstvo.

Pregled pedagoškega slovstva zaključuje J. Schmoranzorjeva razprava o prostoročnem risanju. Pisatelj zaključuje v lanskem letopisu pričeti zgodovinski pregled o razvoju metod za ta predmet s Prangovo, Cookevo in Taddovo metodo. Težko je odločiti se specialno za to ali ono metodo, vendar smo mnenja, da bode najboljša srednja pot, po kateri se bodo obravnavale tipične oblike, gojilo risanje s čopičem in vadilo samostojno sestavljanje likov. Ako bodo učenci z veseljem delali resnične predmete — po naravi —, bo to najboljši dokaz za prednost metode.

Drugi del letopisa prinaša iz peresa prof. dr. J. Bezjaka razpravo Kernove teorije o osebku in povedku, ki bo zanimala zlasti slovničarje. Ker je analiza v slovnici še vedno najvažnejša točka, bo ta teorija zanimala že zaradi tega, ker bo nova jezikovna vadnica, ki jo namerava v kratkem izdati Šolska Matica, sestavljena po načelih Kernove teorije.

Statistični pregled slovenskih ljudskih šol iz l. 1870., 1880. in 1890., ki ga je po uradnih izveštjih sestavil M. J. Nerat, bi več zanimal, ako bi se bilo gospodu sestavitelju posrečilo tudi navesti podatke iz leta 1900 in bi bil podatke obdelal s primerno razpravo. Saj bi se dalo mnogo zanimivega povedati zlasti o naraščanju števila šol, o obsegu pouka, posebno pa o šolskem obiskovanju. Kako bi zanimala primera navedenih podatkov med posameznimi deželami! Pričakujemo, da v prihodnjem letopisu poteče taka razprava iz veččega peresa g. Nerata.

J. Dimnik je sestavil teme in teze pedagoških poročil pri društvenih in uradnih učiteljskih skupščinah, društveni tajnik Fr. Gabršek pa poročilo o delovanju Slovenske Šolske Matice v pretečenem letu, ki kaže, da se je društvo nenavadno krepko razvilo. Število društvenih članov se je pomnožilo za okroglih 500 — nenavadno visoko število, ki kaže veliko zanimanje za stvar. Vendar v imeniku pogrešamo še mnogo imen učiteljev in profesorjev! Odbora skrb bodi, da društvene publikacije izidejo pravočasno in da se bo v pedagoškem slovstvu v prvi vrsti oziralo na tozadavne pojave med Slovani, zlasti Čehi.

Slovenski Šolski Matici pa želimo, da se tudi v bodoče krepko razvija in zastavi vse svoje moči v prosep slovenskega pedagoškega slovstva!

—ar—

Ljudska knjižnica. Zvezek I. J. S. Machar: Magdalen. S pesnikovim dovoljenjem prevel A. Dermota. (Cena 2 K). Ljubljana 1903. Založili „Naši zapiski“ (Jos. Breškvar in tov.) Str. 291. Dasi ne uvidevamo potrebe te nove „Ljudske knjižnice“ — saj imamo „Slovansko“, „Salonsko“

in „Svetovno knjižnico“ And. Gabrška, ki izdaja prav take knjige tudi cenejše — smo se vendarle te znamenite novele v verzih iz peresa modernega češkega poeta in feljetonista J. S. Macharja iskreno razveselili. Zato prav toplo priporočamo to, škorpionskega sarkazma polno, češko sočasno moralno, politično in literarno življenje duhovito opisujočo novelo prijateljem moderne poezije. Ob tej krasni knjigi bodo imeli poseben užitek! Sujet je smel in zanimiv, dà, končno še za Slovence — aktualen! O Macharju in „Magdalen“ izpregovorimo podrobnejše — prihodnjič!

Učna knjiga za babice. Izdal dr. Alfred Valenta pl. Marchturn. V Ljubljani 1903. Založil Oton Fischer. — Prvo slovensko učno knjigo za babice je izdal že leta 1860 velezaslužni profesor porodostvoja Alojzij pl. Valenta. Druga izdaja njegove knjige je izšla že leta 1886 in je bila posvečena J. F. Semmelweissu, neustrašenemu zagovorniku antiseptike, učenjaku, ki je prvi spoznal, da so obolenja v otročji postelji nalezljiva in da se kaj lahko prenašajo od jedne porodnice do druge in ki je vsled tega prepričevalno naglašal potrebo najstrožje snažnosti pri vseh porodniških opravilih. Semmelweisovo ime je označevalo smer druge izdaje Valentove knjige: imela je namen, prepričati babice, da se morajo pri vseh svojih opraviilih strogo ravnati po predpisih antiseptike, če hočejo uspešno izvrševati svoj poklic in se izogibati vseh nezdod. S to smerjo je bil zagotovljen uspeh knjige, a vkljub temu je postala neporabna za učne namene. Kajti od onega časa do danes se je medicinično naziranje v marsičem izpremenilo, pred vsem je aseptika zmagonosno prehitela antiseptiko in jo je porinila v ozadje. Ta okolnost je postala posebno važna za vse operativne vede, pred vsem pa za porodništvo. Aseptika je omogočila operacije in opraviila, na katera prej nismo niti mislili ali katerih se nismo upali lotiti; zagotovila pa je tudi uspeh in tako je danes mogoče rešiti marsikatero življenje, katero smo še pred kratkim pod enakimi okolnostmi smatrali izgubljenim. Šele na podlagi aseptike se je razvila kot samostojna veda ginekologija, katere delokrog se od dne do dne širi in ki tako uspešno premaguje brezštevilno vrsto ženskih bolezni, katere so bile prej povsem zanemarjene, ker zdravnikom ni bilo mogoče, uspešno lotiti se jih. Na te velike napredke v medicinski vedi, sosebno na znamenito važnost aseptike se je ozirati moralo tudi ministrstvo, ki je l. 1897. izdalo nove, na podlagi aseptike izdelane službene predpise za babice. Z ozirom na te okolnosti je bilo neobhodno potrebno, da se izda nova učna knjiga, ki bi odgovarjala obveznim službenim predpisom za babice in ki bi se ozirala na imenovane izpremembe in napredke v medicinski vedi sploh in v porodništvu posebej. Novoimenovani profesor porodostvoja Alfred pl. Valenta v Ljubljani se je lotil tega dela takoj ob nastopu svoje službe. Saj je bila to takorekoč njegova naloga, dolžnost vestnega, za svoj poklic vnetega učitelja. Predvsem s tega stališča nam je presojati novo knjigo. A če se tudi ne oziramo na to, priznati moramo, da je Alfred pl. Valenta svojo nalogo rešil kaj spretno. Njegova „učna knjiga za babice“ je pisana gladko in lahko razumljivo, težavna tvarina je uravnana povsem primerno duševnemu obzorju učenk. To je bil morda najtežji del izdajateljve naloge, kajti učne knjige za babice so pisane po večini previsoko, pretežko razumljivo za učenke, od katerih se doslej zahteva, žalibog, le najprimitivnejša šolska naobrazba. Radi tega moremo le odobravati, da se je obseg knjige v primeri s prejšnjimi izdajami prikrajšal; knjiga je postala s tem mnogo preglednejša, a obsega vendar vse, kar je babicam treba vedeti pri izvrševanju težavnega poklica. Naravnost odklikuje se pa Valentova knjiga — tudi če jo primerjamo z najboljšimi

učnimi knjigami za babice — po razvrstitvi tvarine. Združenje krvavitev v nosečnosti, med porodom in v otročji postelji v eno samo poglavje je bila posebno srečna misel, kajti s tem je dobil ta tako važni in težavni predmet posebno jasnost. V strokovnem oziru odgovarja knjiga pripoznanim načelom moderne porodolovne vede. Izmej razkuževalnih tvarin priporočajo se babicam vse pripoznane in važnejše, ki jih je lahko rabiti povsod in brez posebne nevarnosti. Želeli bi le, da bi se še bolj naglašalo in priporočalo razkuževanje z vrelo vodo kot najizvrstnejše in najjednostavnejše. Mej berilom nahajamo mnogo lepih slik; posebno podučne so one, ki kažejo podpiranje presredka, in ki so fotografično posnete po življenju. Knjigi so dodani obvezni službeni predpisi za babice. Tako bo knjiga brezdvomno izvrstno ustrezala svojemu namenu ne le kot učna knjiga, temveč tudi kot ročna knjiga za babice, ki že izvršujejo svoj poklic. — Povsem krivično bi bilo presojati knjigo s strogega jezikovnega stališča. Spisati tako knjigo z jezikovno in strokovno dovršenostjo, obenem pa lahko razumljivo, s povsem pravilno, lahko tekočo dikcijo, bilo bi delo, vredno, da se ga lotijo najboljši naši jezikoslovci in zdravniki. Kako težavno je, pisati v gladkem jeziku slovenske medicinske razprave, ko nam primanjkuje priznane terminologije, priznanega izražanja, ve le oni, ki se je sam kdaj bavil s takim delom. Slovnični pogreški, kar jih nahajamo v Valentovi knjigi, gredo pač le na rovaš korektorju. Kar se tiče znanstvenih terminov, so se uporabljali vsi, kar jih je najti v tozadevnih virih. Nekatere bilo je seveda treba šele skovati. Naj navedemo le en izgled. Lepi izraz „posteljica“ uporablja se med ljudstvom za „Nachgeburt“, tedaj za one dele, ki se po porodu otroka še iztrebijo. Ljudstvo pa ne razločuje anatomske in ne ve, da obstoji posteljica iz treh delov, iz „placente“ (Mutterkuchen), iz „jajčevih mren“ (Eihäute) in iz „popkovine“ (Nabelschnur). Za zadnja dva dela imamo slovenske izraze, ne pa za latinsko besedo „placenta“ (Mutterkuchen), za katero sicer nekateri tudi uporabljajo izraz „posteljica“. V učni knjigi pa to nikakor ne gre, kajti prišlo bi do hudih zmešnjav. Za „placenta“ je bilo tedaj treba „skovati“ poseben izraz in kot tak se že v učnih knjigah iz leta 1860. in 1885., pri katerih so v jezikovnem oziru sodelovali dr. Jan. Bleiweis, Fr. Malavašič in J. Cimperman, uporablja „maternična potica“. Posebno srečen izraz ni; potica pomenja nekaj povitega, kar se pa o placenti ne more reči. Očividno so se ozirali pri kovanju slovenskega izraza na nemško besedo „Mutterkuchen“. Vendar uporabljajo babice in zdravniki ta izraz že desetletja; reči moramo torej, da se je udomačil in naravno je, da se je pridržal tudi v novi učni knjigi. Posteljica pomenja torej „Nachgeburt“, maternična potica pa „Mutterkuchen“. Vse te nejasnosti in negotovosti bodo pač ponehale, kadar dobimo priznano medicinsko terminologijo. — Naj bi se merodajni faktorji kmalu sešli, da prično to delo!

To priliko uporablja ocenjevatelj in izraža željo, da bi že vendar enkrat prenehali povsem neutemeljeni predsodki glede babištva, ki jih nahajamo pri nas celo v najboljših krogih. Poklic babice je, če se ga prav razumeva in izvršuje, ravno tako idealen, kakor zdravnikov. Babica prisostvuje materam v najtežjih in najresnejših urah življenja; od njene spretnosti in vestnosti je odvisno življenje in zdravje matere in otroka. Misli bi morali, da uživa simpatije in zaupanje občinstva, kdor se posvečuje takemu poklicu. Po doslej veljavnih določbah se more posvetiti poklicu babice vsako dekle, vsaka žena, ki je dosegla približno starost 20 let in zna brati, pisati ter nekoliko računati. Treba bi pač bilo zahtevati nekoliko širše šolske izobrazbe. Sicer pa tudi tu velja rek,

da človek s svojo individualnostjo poveličuje in ublažuje svoj poklic, ali pa ga kvari.

Pisatelj teh vrstic pozna babico, hčerko umirovljenega generalnega zdravnika avstrijske armade. Po smrti svojega moža, češkega luteranskega pastorja, ki ji ni mogel zapustiti nikacega premoženja, — da, nakopal ji je s svojo dolgotrajno boleznijo celo dolgove — posvetila se je babištvu, da bi mogla pošteno odgajati in preskrbeti troje otrok. Šolski tečaj za babice je absolvirala najprej v Budapešti in potem še enkrat v Gradcu. Da bi se praktično kar najpopolnejše izvežbala, je ustanovil njen oče posebno društvo, ki je revnim porodnicam, katere bi bile sicer brez vsake pomoči, preskrbovalo babiško pomoč pri porodu, postrežbo in hrano v otročji postelji, perilo za novorojenca in druge take potrebščine. Delujoča za to društvo, je spoznala vse strani svojega poklica. Često je bila po več dni in noči sama pri kakih revnih porodnicah in je morala opravljati vsa, tudi najnavadnejša opravila. Kmalu so jo jeli klicati v najboljše rodovine in danes se zanjo trgajo zdravniki, ki imajo priporočati kako babico, in dame iz najekskluzivnejših krogov. Akoravno po splošni in duševni izomiki povsem dosega gospe, katerim ima streči, akoravno občujejo te z njo v javnosti in v privatnih krogih kakor z docela enakopravno damo, je ostala v svojem poklicu priprosta in naravna, slej kakor prej loti se vsakega opravila in ne potrebuje nobene postrežnice. Vsak, kdor pride v dotiko z njo, jo občuduje in ji ostane hvaležen. Ta, gotovo zanimivi slučaj smo navedli, zakaj? — Ker se tu kaže v današnjih resnih časih, v katerih se mora celó ženstvo boriti za vsakdanji kruh, marsikateremu dekletu, marsikateri ženi pot do poštenega, častnega poklica in primernega zaslužka. Gotovo bi bil za marsikatero tak posel boljši, zadovoljivejši, kakor pa da na primer vse sili v učiteljski stan, v katerem mora marsikdo pri p'čli, nedostojni plači pogrešati najprimitivnejših potrebščin olikanega človeka. Treba je, da le jedna klubuje neutemeljenim in nerazumljivim predsodkom in da pogumno in z vnelo izvršuje svoj poklic — njej in njenim naslednicam bodo čast in hvalo vedele matere in s temi kmalu vse občinstvo.

Dr. Démeter vit. Bleiweis.

Ferdo Šišić, vojvoda Hrvoje Vukčić Hrvatinić i njegova doba (1350—1416). U Zagrebu 1902. Naklada Matice Hrvatske. To je obširno zgodovinsko delo znanstvenega značaja. — Pisatelj pravi v predgovoru, da se je potrudil, kako bi svoje delo spisal v kolikor mogoče lahkem, prijetnem in jasnem slogu. Priznavamo mu, da je dosegel svoj namen, „da čitatelja zanima, a ne umara“ — ali razume se, da broj čitateljev take knjige sploh ne bo posebno velik; ti pa bodo, kolikor je nam mogoče soditi, z užitkom čitali enkrat ta odstavek, drugikat drugega. Poljudne knjige v navadnem pomenu besede po mojem mnenju pisatelj niti ni nameraval — in prav je storil — spisati; ali kakor sploh pri takih delih, je tudi tukaj Šišić izkušal pripeljati bračca na zeleno polje zanimivosti s tem, da se je namenil vtisniti celemu zgodovinskemu razmotrivanju osebnosten značaj, ki tvarja seveda vsako snov dojmivejši, kakor pa če bi nam stopali dogodki pred oči le na splošnem časovnem ozadju, ali le pod magično, v prvem trenutku čarobno, pozneje glede na vplivnost bolj in bolj medlečo lučjo kake splošne ideje. Za tako osebnost služi Šišiću vojvoda Hrvoje Vukčić Hrvatinić; izvemo pa po obsegu, čemur se ni čuditi, pravzaprav več o njegovi dobi kakor o njem samem. Zato je prav, da se je i v naslovu namignilo na ta značaj knjige. Tako se je dvignil spis od omejene biografije do strokovnjaške monografije. Pisatelj je tako tudi najbolje dosegel svoj namen: ne odtegniti knjigi zanimivosti. Saj vidimo vrvenje in drvenje, boje in državne spletke v močnih in slabih državah, vidimo krepke in šibke

osebnosti, vse pa se v toliko osredotoča ob vojvodi Hrvatinu, da ne postane naše oko nemirno, naj se včasih posega celo preko one dobe, ki si jo je odbral Šišić.

Jako drago nam je, da nam pisatelj povsod tudi izpričuje, odkod ima svoje podatke, ter često navaja doslovno svoje izvirmike. To svedoči, da se gibljemo na trdnih tleh; poglavitno je to pri zgodovinskem spisu, zlasti iz dobe, ki si jo po kakih predsodkih motrilec prelahko razlaga docela krivo; v tej knjigi med čitanjem teksta radi pogledamo tja zadaj med „bilješke“, kjer stojé zbrani viri, pisani v raznih jezikih.

Izmed najburnejših in najusodnejših časov na slovanskem jugu so oni, kojih višek nam predočuje ta knjiga, burni in zato zanimivi. To so ona leta od 1350—1816 po Kr. Pripravljal se je velikanski polom, čegar posledice še do današnjega dne niso izginile. Bile so tam na jugu slovanske države, ali nesložne med seboj in trhle v upravi, stalo je še bizantinsko cesarstvo, ali pojemalo je, na zapadu so prežali Benečani, na severu so gospodovali nemški cesarji in ogrski kralji, na lasten račun so spletkarili še razni mogotniki, kakor celjski grofje, vse pa je navdajal s strahom orkan, bližajoč se od iztoka: turški polumesec, ki so ga z drzno hrabrostjo pomikali bolj in bolj proti zapadnemu krščanstvu junaški sultani. Pa kaj bi govoril mnogo: središče te dobe zavzema „Kosovo“ — s tem je povedano dovolj za pomembnost in burnost te epohe. — Zanimivo je, kar pravi Šišić na podlagi listine cesarja Zigmunda od 7. jun. 1389 na str. 75 o Vuku Brankoviću, ki ga poznajo narodne pesmi kot črnega izdajalca na Kosovem. O njem trdi Šišić, da je postal izdajalec šele po kosovski bitki: „Narod obično smatra Vuka Brankovića izdajicom Kosovskom, no u istini on je to bio tek nakon Vidovdana od god. 1389; jer kad je Žigmund, opazivši srpsku nevolju, odlučio, da je još i poveća svojom provalom, onda mu je kod toga posla, i ako ne izravno, a svakako neizravno pomogao Vuk Branković time, što se nije pridružio Stjepanu Lazareviću, sinu in nasledniku kneza Lazarja, na obranu otadžbine“.

V tej dobi, zlasti v prvih letih 15. stoletja je bil izmed najuplívnejših oseb na slovanskem jugozapadu „spljetški herceg“, Hrvoje Vukčić Hrvatinić. — Skrbno zabeležuje pisatelj vsako njegovo kretnjo; „u njegovoj su se ruci za punih dvadesetak godina sastajale sve niti bosanske spoljašnje i unutarnje politike“. — V podrobnosti tu ne moremo posegati. Le to naj še pripomnimo, da so knjigi pridejani štirje rodoslovni listi, nadalje zemljevid „Donjih Krajev“, domovja Hrvatinićev, to je porečja gornjega in srednjega Vrbasa ter (pritoka Une) in naposled floris bitke pri Nikopolju (25. sept. 1. 1396).

Dr. Jos. Tominšek.

Srbski književni in naučni list „Kolo“ v Belegradu je prinesel v 9. zvezku V. knjige temeljito in velesimpatično študijo o človeku in pisatelju Simonu Rutarju iz peresa prof. Rajka Peruška. Isti list je prinesel v srbski transkripciji romanco „Kraljevič Marko“, ki jo je objavil v „Slovanu“ (zv. 4.) naš pesnik A. Aškerc.

Ottův „Malý slovník naučný“. Ravnokar je pričela izhajati v založbi podjetne praške tvrdke J. Otto važna in praktična publikacija z navedenim naslovom, ki bo, kolikor le možno, s kratkimi in jedrnatimi podatki izerpavala najvažnejša gesla velike, sijajne izdaje „Ottovega Naučnega Slovarja“. Slovar izide samo v dveh delih, tako da bo tudi manj premožnim slojem omogočeno, nabaviti si delo, čegar pomen in važnost za urno in zanesljivo informacijo sta očitna. Uredništvu načeljuje sloveči pisatelj F. A. Šubert in to zadošča za priporočilo. Knjiga ima za slovanske pisatelje in žurnaliste največjo praktično vrednost.

Gabriela Preissova: Máky v žitě. (Maki v žitu).

Štiri novelice. Založilo društvo Máj. Cena 2 K. — Pisateljica P. je dovolj znana slovenskemu čitateljstvu. Nekaj njenih spisov, ki jim je zajela snov iz življenja Slovencev, je prevedeno na slovenščino. Tudi osebe sedanjih povestic so živele pri nas. Prvi dve novelici — „Lukova nejtěžší cesta“ (Lukova najtežavnejša pot) in „Pláně“ (Tepka) — končata žalostno. Avtorici nekam ugaja, kadar se kdo vrže v vodo radi sramote, ki ga je zadela, ali kadar koga, ki se morda brezupno trapi, reši nagla smrt. Najbolj se omili novelica „Labutí píseň“ (Labudja pesem). V njej se pripoveduje o črevljarju Kajtu, ki je na majhnih nožicah Obirove Stazice zagledal lepe, mestnoukrojene čreveljčke. To je v njem obudilo željo, da izdela tudi kaj enako nežnega, privlačnega in okusnega. Zato se je skríl pred ljudmi v svojo kamrico ter ondi poizkušal in poizkušal, dokler se mu ni želja uresničila. Toda zdaj si je vtepel v glavo misel, da so lepo izdelani njegovi čreveljčki pravzaprav obsodba vsega njegovega doseganega dolgoletnega dela, in Kajta zalúči čreveljčke v jezero ter postane ogljar. V njegovem opisanem značaju so izvrstno očrtane muke vsakega ustvarjajočega in iskajočega človeka, ki na koncu svojega dela zaznava, da so ga drugi že prehiteli, nadkrílili in odrinili. — V novelici „Srpnová idilka“ (Poletna idilica) pripoveduje Preissová, kako je nekoč na Koroškem naprosila gostilničarko Rahnikovo, da se usmili pohajkujočih godcev ter jih vzame pod streho. Toda že naslednji dan se je uverila o njihovi nepoštenosti. Idilica nima pravzaprav nič posebnega v sebi, ali ilustrira značilno tako značaj cele knjige, kakor sploh pisateljicino naziranje o svetu in ljudeh. Enako, kakor do svojih godcev, se vede pisateljica do vseh svojih naslikanih oseb — protežira jih in krasi, ker jih globokeje ne pozna ali poznati noče. Knjiga gospe Preissove kakor vobče vse, kar je doslej napisala, ima oplemenujoč smoter in olikajoč vpliv. Po njenih povestih je razlito toli gorke dobrote, toli mehke odkritosrčnosti in simpatije. Preissova si ne more niti misliti, niti predočiti kakega hudega, podlega, propalega človeka. Pozna samo docela vrle, ljubke in ljubezni vredne ljudi. Vse ji ugaja na njih, vse je lepo in mično, ali vsaj genljivo in opravičljivo. Knjigo priporočamo Slovincem, ker toli simpatično opisuje Slovence. Z. A.

Dr. K. Ostaszewski-Barański: Z nad Drawy, Sawy i Soczy. Lwow. Z drukarni M. Schmitta i spółki. 1903. Str. 207. Evo krasnega sedu shoda slovanskih časnikarjev 1. 1902 v Ljubljani! Plodoviti, za avstrijske slovanske rodove prezaslužni poljski pisatelj in časnikar dr. K. Ostaszewski-Barański je napisal novo znamenito knjigo in sicer to pot s svojega potovanja po Štajerskem, Koroškem, Kranjskem in Primorskem. Pisatelj podaja na temelju zgodovinskih in najnovjših virov jasno sliko političnih, socialnih in kulturnih razmer v vseh štirih slovanskih deželah ter popisuje živahno in s simpatično gorkoto najznamenitejše kraje od Dunaja do Trsta, Gorice in Celovca. V vseh večjih in zanimivejših mestih, trgih in zgodovinsko ali narodno važnejših krajih se ustavlja ter jih opisuje s historičnega, turistskega ali občeprsvetnega stališča. Knjiga je torej izborna informativno literarno delo, ki ima zlasti za poljske posetnike naših dežel in pa za poljsko žurnalistiko neprecenljivo vrednost. Uvodno opisuje uspehe in sadove dosedanjih slovanskih časnikarskih shodov ter prehaja na shod ljubljanski. Od Severnika nadalje popisuje Gradec, Marija Celje, Bruck, Ljubno, Goess, dolino Mure z njenimi gradovi in letovišči; nato slika zgodovino in sedanje politične razmere Spodnje Štajerske, Maribora in Celja, podaja obris literarnega delovanja Slomška, Miklošiča, Aškerc, Vošnjaka i. dr. ter opisuje štajersko narodno življenje na kmetih.

Odtod prehaja na zgodovino in na sedanji kulturnopolitični in narodni položaj na Koroškem, opisuje slovenske običaje Korošcev srednjega in novega veka ter slika naravne lepote Beljaka, Celovca, Vrbskega jezera, Ziljske doline in raznih zanimivih manjših krajev dežele. Največji del knjige je posvečen Kranjski in shodu slovanskih žurnalistov v Ljubljani. Pisatelj podaja obširen popis Gorenjske in Notranjske, očrtava na kratko razmere na Dolenjskem ter opisuje literarne uspehe glavnih kranjskih, slovenskih in tudi nemških pisateljev, poetov, beletristov-prozaistov, dramatikov in znanstvenikov. Posebej je opisan izlet v Vintgar in na Bled ter v Postojno. Povsod je napisal avtor tudi kratke historične podatke. Končno očrtava pisatelj Primorsko, predvsem Trst, Pulj in Gorico. Že iz tega kratkega referata o vsebini te knjige je razvidno, da je znal dr. Ostaszewski-Barański obvladati velikansko materijo ter jo obdelati z vseh strani dovolj temeljito, vseskoz pa zanimivo, s toplim navdušenjem in s feljetonistovsko eleganco. Naši politični in kulturni boji so mu znani do malenkosti natančno, naše okraje je opisal s poetskim zanosom, sestavil z izredno spretnostjo sliko o slovenski duši, ki se razkriva v narodnih šegah, izrekih in popevkih ter podal jasen pregled naših prosvetnih, zlasti umetniških uspehov.

Dr. K. Ostaszewski-Barański si je pridobil s tem delom za poznanje slovenskih dežel in njih naroda največjih zaslug, zato smo mu za njegovo krasno knjigo iz dna svoje duše hvaležni. Ta knjiga nam mora donašati z vseslovanskega stališča največjo korist, saj opozarja brate Poljake na naravne krasote slovenske domovine, jim razkriva naše težnje in cilje ter nas tako tesneje privezuje na severne Slovence, s katerimi tvorimo eno, veliko in mogočno družino. G.

† **Grof Karel Snoilsky.** „Slovan“ prinaša v tej številki podobo švedskega pesnika, ki je bil do leta 1898. Slovincem še čisto neznan. Grof K. Snoilsky, ki je umrl dne 19. maja t. l. v Stockholmu, je bil največji švedski pesnik starejše generacije; z ozirom na snovi, ki jih je izbiral svojim lirskim in epskim pesnitvam ter z ozirom na pesniški zanos in žar, pa je bil po sodbi švedskih kritikov brez ugovora najnarodnejši in najpatriotičnejši poet švedski.

In pradedje Snoilskega so bili Slovenci!

L. 1898 v jeseni mi je bil odkril to zanimivo novico sedanji tajnik Nobelove biblioteke pri Švedski akademiji znanosti, g. Alfred Jensen, znani slavofil in slavist, pesnik in avtor dragocenih knjig o Slovanih, ki je že izdal antologije

skoraj iz vseh slovanskih poezij, tudi iz slovenske. Obrnil sem se bil tačas na samega Snoilskega, da mi kaj pové o svojem slovenskem pokolenju, in kar sem bil izvedel, o tem sem bil napisal v „Ljublj. Zvonu“ l. 1898 tri članke.

Snoilsky je z nekakim ponosom, ki ga more imeti samo globoko izobražen človek plemenitega srca, poudarjal, da so bili njegovi predniki slovenski protestantovski predikanti Snoilsheki, ki so morali v 16. stoletju pred protireformatorji bežati s Kranjskega na Nemško in dalje v Skandinavijo. Familija Snoilškega, ki je štela med svojimi člani odlične može, med njimi jednega admirala, kakor mi je trdil rajni pokojnik, je hranila listine in tradicijo, ki so kazale na slovenski izvor Snoilskih. Končnico „sky“, ki se nahaja pri slovenskih osebnih imenih le poredkoma, si je bil prilastil jeden Snoilšek (Znojilšek), čigar dom je stal nekje blizu Kamnika, šele pri imatrikulaciji na witemberški univerzi.

Kako živo je nosil pokojni švedski pesnik Snoilsky v svoji zavesti slovenski izvor svoje krvi, priča nam najbolje neka popotna pesem, posvečena Ljubljani. V tej pesmi pravi naravnost, da izhaja iz Ljubljane — t. j. s Kranjskega — njegov rod in pa njegovo ime!

Ta slavni, sedaj preminuli škandinavski pisatelj je bil torej nekaj duševni most med nami in med Švedi. Zato se pač spodobi, da se ga spominjamo tudi sedaj ob smrti njegovi.

Grof Snoilsky je bil nekaj časa v diplomatski službi v Parizu in drugod, zadnja leta pa je bil državni bibliotekar. Bil je tudi član švedske akademije znanosti, visokospoštovan pri vseh slojih švedske družbe zaradi svojih duševnih sposobnosti in značajnosti. Posebno ga je

GROF KAREL SNOILSKY.

odlikoval kralj Oskar, ki je sam pesnik. Izdal je več zbornikov poezij. Našega narečja seveda ni znal, pač pa je razumel nekoliko ruski.

Ko je praznoval pred dvema letoma svojo šestdesetletnico, častital mu je gospod župan ljubljanski v imenu slovenskega naroda, kar ga je bilo tako razveselilo, da je poslal za magistratno knjižnico zvezek svojih poezij „Švedske slike“. Pisec tega nekrologa pa mu je bil poslal takrat nekaj slovenskih verzov, ki mu jih je prijatelj Jensen prevedel na švedski jezik tudi v stihih. (Glej stran 240.)

Pogreb Snoiškega je bil veličasten. Ves švedski narod je žaloval v duhu na njegovi gomili. Najuglednejši švedski časniki so bili prinesli obširne nekrologe. V imenu Ljubljane in v imenu Slovencev je bil izrazil gospod župan ljubljanski županu stockholmskemu v ruskem jeziku iskreno sožalje ob povodu izgube tako odličnega pesnika.

Vječnaja pamjat Snoiškemu tudi med našim narodom, iz katerega je bil izšel! A. Aškerc.

GLEDALIŠČE IN GLASBA.

Češke izvirne drame. Jaroslav Horský je spisal tendenčno dramo „Ztracené duše“, ki se je igrala v Pištékovem gledališču v Vinohradih. To gledališče goji v prvi vrsti izvirno češko dramatikó in je vzgojilo že mnogo odličnih dramatskih pisateljev. Drama Horskega ima socialno idejo in biča neusmiljenost moderne družbe, ki ne pušča vstati nesrečnežu, ki se je spotaknil enkrat in padel. Pištékovo gledališče je uprizorilo predkratkim tudi Satalickega narodno dramo „Václav Beneš-Třebizský“. Junak igre je slavni češki pisatelj Beneš-Třebizský, plamteč patrijot — duhovnik. V „Narodnem gledališču“ v Pragi pa so te dni igrali Hilbertovo zgodovinsko dramo „Falkenštejn“. Hilbert je spisal doslej drame „Vina“, „O boha“ in „Psancy“ ter uživa ugled najizvirnejšega modernega češkega dramatika. — Brnsko češko gledališče je v minoli sezoni uprizorilo sledeče nove izvirne drame: Hladikovo „Závrat“, Kepkove-Novotné „Finale“, Mattušove „Viny“, K. V. Prokopa „Kráľ času“, Sokola-Túme „Soucit“ in Štefiena „Urval květ, než rozpúcel“.

Novi akordi. Zbornik za vokalno in instrumentalno glasbo, urejuje dr. G. Krek. V 6. številki prinaša: „Dve fugeti“, uglasbil dr. B. Ipavec (Gradec). Druga fugeta je vsled markantnejšega temata boljša, kontrapunktistično bolj zanimiva. Za glasbenika imajo take vaje po svoji vrednosti še nekaj zanimanja, za večino naročnikov pa menda ne, tem manj, ako niso na orgljah lahko izvedljive.

Krasen mešan zbor je uglasbil K. Hoffmeister (Praga): „Ko zaspal bom v smrti...“ besede I. Jesenka; veleefektna skladba v harmoničnem, modulatoričnem, ritmičnem in melodičnem oziru. Nenavaden ritem jej daje veličasten značaj, ki je tudi melodično izbornó slikan, konec je blesteč, čistva poln.

I. Procházkova skladba „O ljubica“, besede O. Zupančiča, za en glas in klavir, se odlikuje po njemu lastni graciozni melodiji in vsekdar izvirnem, pesmi primernem klavirskem spremljevanju. Srednji odstavek je posebno lep, trijole v spremljevanju se kaj lepo prilagajo.

„Kadrilja“ dr. G. Ipavca (Gradec) je v nekaterih točkah prav prijetna, za klavir lahka. Dobrih plesnih komadov imamo malo; tedaj dobrodošli!

„Zvečer“, besede Aleksandrova, uglasbil dr. G. Krek za mešani zbor, je blagglasna skladba, ki zahteva najfinejšega predavanja. Onih pet zaporednih sforzato in efektni nenavadni konec jej dajejo poseben znak izvirnosti.

Izvrstna klavirska točka je „Narodna“ — „Pobiči mi po cest' gredo —“ od R. Savina (Praga). Lepi, mili melodiji se umetno krasno spremljevanje dobro prilaga. Čimvečkrat jo slišiš ali igraš, tem ljubša, tem lepša se ti zdi; taki komadi so prav dobrodošli.

S skladbo za glas in klavir „Na tvoje zdravje, Berta“ (besede O. Zupančič) dokazal je dr. G. Krek, da se prav dobro razume na krepke glasbene dramatične izraze, odlikujoč se z izbornó deklamacijo, zdravo, ne mehkužno in izvirno melodiko. Le tako naprej do — opere!

S to številko so dovršili Novi akordi drugi letnik. Da je ta izbornó urejevani glasbeni list za našo glasbo neprecenljive vrednosti, mora priznati vsakdo. Napredek je očividni in nepričakovano velik. Osobito solo-spevi in več zborov priča, da ne zaostajamo za moderno glasbo, ampak častno ž njo korakamo in napredujemo. Večina naših pevskih in drugih društev se sicer dosedaj še premalo zaveda tega napredka in so novejšé skladbe bele vrane na njih koncertnih vzporedih, vendar bodo morala vsaj znamenitejša taka društva ta napredek vpoštevati, ako hočejo imeti izobraženo občinstvo za poslušalca, in ako se s postaranimi pesmimi nočejo popolnoma izpeti in poslušalce naveličati. Nove akorde podpiraj kot naročnik vsak zaveden Slovenec in Slovenka, ki ljubi in goji glasbo. Izhajajo šestkrat na leto pri založniku L. Schwentnerju v Ljubljani; cena za vse leto 8 kron. A.

UMETNOST.

Manesova razstava. Društvo upodablajočih umetnikov „Manes“ je otvorilo v Pragi dne 1. junija razstavo slik nepozabnega genialnega Jožefa Manesa, ki je dal društvu ime. Od mojstrove smrti je to prvič, kar bo javnost ocenjala Manesovo delavnost na lastnih njegovih delih. Pri Čehih ni popularnejšega imena v novodobni umetnosti, kakor je Manesovo in vendar poznajo njegove umotvore kvečjemu le njegovi bližnji prijatelji in čestilci. Mi le želimo, da bi se našlo tudi pri nas veliko slovenskih Manesov!

Jubilej II. J. Rěpina in Vas. D. Polěnova. Predkratkim je slavila ruska žurnalistika 200 letnico, odkar je izšel v Moskvi prvi ruski časopis. Obenem sta slavila dva najslavnejša, svetovno poznana ruska slikarja, Rěpin in Polěnov štiridesetletnico, odkar sta se z večjimi svojimi deli proslavila pred ruskim narodom. Rěpin je sin ubogega kozaškega kmeta, Polěnova oče pa je bil upliven ruski aristokrat. Mladeniča sta stopila hkratu v petrograjsko slikarsko akademijo ter poslej kot prijatelja dosežala s svojimi umotvori večji in večji ugled. Genialna Rusa prištevajo danes k prvim svetovnim umetnikom.

TEHNIKA.

Artemievov način izoliranja proti elektriškemu toku. Vsakomur je znano, da škoduje elektriški tok, ako je čez mejo napet, človeškemu telesu. Pri gotovi napetosti more močni elektriški tok človeka celo usmrtiti. Ker imamo torej v večjih mestih vpeljane elektriške cestne železnice, visi vedno nad našimi glavami tak Damoklejev meč v obliki tokovodne žice nad cestnoželezničnim tirom. Ako se ta žica utrga in prideš ž njo v neposredno dotiko, te sicer ta elektriški tok, ki se rabi v moči okroglo 500 voltov, naravnost ne ubije, a more ti napraviti tako velike opekline na celem telesu, da umreš vsled teh v največjih bolečinah. Takí nesrečni slučajji so se dogajali v prvem času električnih cestnih železnic. Sedaj je občinstvo že poučeno, in se ne dotika utrganih, na tla padlih bakrenih žic. Tudi pa se kaj takega zgodi malo-

kdaj, ker se že z ozirom na to nevarnost dimenzionira prerez žice toli močne, da se žica ne pretrga tako hitro. Sploh ne tvorijo te žice za občinstvo prevelike nevarnosti, če pomislimo, da se jim vsakdo lahko izogne.

Vse drugače se pa godi onim, ki so nastavljeni v velikih, modernih tovarnah z električnim nagonom! Tu se ne more nikdo izogibati, marveč treba se tu pa tam dotikati strojev na določenih mestih, pri katerih pa ni izključeno, da ne bi bili slučajno napolnjeni z elektriko.

Treba tedaj, da se dotična oseba izolira od nevarnega toka. Navadno se rabi proževina (kavčuk). A v modernih tvornicah se rabijo tako močni električni toki, da tudi proževina ne zadošča več ali pa bi se morale dati delavcu zelo debele proževinaste rokavice. Potem bi prsti seveda ne bili več gibčni in bi bilo vsako delo z rokami izključeno.

Profesor Artemiev iz Kijeva je iznašel drug način izolatorjev. Uporablja namreč znano prikazen elektriškega toka, da se isti razprostira vedno le na površju dotičnega vodiča, ne pa tudi v njega notranjih delih. Le pri elektriških tokih, ki teko zelo počasi in dolgo, je opaziti, da napolnijo ves prerez vodiča.

Artemiev si je dal napraviti obleko iz bakrene tkanine, tedaj plašč s kuralico in pajčolanom pred obrazom tako, da je bil popolnoma obdan z bakreno mrežo. Ta obleka je tehtala le dva kilograma. Postavil se je tako oblečen med dve žici, kateri sta vodili tok v napetosti 150.000 voltov. Iskre so švigale semtertja, in se je elektrika razprostirala po celi bakreni obleki. Tok te napetosti bi ubil brezdomno vsakega človeka, kdor bi ne bil osamljen, a Artemievu, ki je stal v švigajočih iskrah, kakor v ognju, se ni zgodilo niti najmanjše zlo.

Ta eksperiment je napravil ruski profesor v berlinskem elektrotehniškem društvu in ž njim pokazal pot za napravo novih izolatorjev za človeško telo in to ne iz nevedočih tvarin, marveč prav nasprotno iz tvarin, ki so vodiči elektriškega toka par excellence, n. pr. iz bakra. Ing. J. F.

RAZNOTEROSTI.

„Závěť dra. Františka Riegra“. Pisateljsko društvo „Máj“ je založilo in izdalo v krasni, monumentalni opremi fotografirano Riegrovo oporoko, ki je dostojna in vredna velike in pomenljive zadnje izjave češkega patrijarha. Čehi so si svesti tega, kako dalekosežnega pomena je za češki narod očetovska, iskrena in svarilna poslovitev Riegrova, ki je izzvala in povzročila, ko se je prvič prijavila ob Riegrovi smrti, zaradi svoje vsebine in odkritosrčnosti globok, neizbrisen dojem. Publikacijo krasi Riegrova slika, posneta po najboljšem Riegrovem portretu mojstra Maksa Švabinskega, ki jo hrani Riegrova hči, gospa Libuša Bráfova. Najzvestejši prijatelj Riegrov, dr. Karol Mattuš, je napisal k oporoki vvodni članek, predsednik društva „Máj“, sloveči pesnik Vrchlický, je spesnil želje, da Riegrova oporoka roma v češka mesta, vasi in hišice, pagovor je zložil dr. R. J. Kronbauer. Publikacija že po svoji zunanosti kaže svojo važnost in pomen. Kar je Rieger v svojih zadnjih trenutkih napisal svojemu dragemu narodu v slovo, to se je po vsi pravici poimenovalo njegov narodni testament. „Vdolbite Riegrovo oporoko v metalne plošče!“ je donel glas po vseh čeških planjavah v trenutku, ko je veliki Rieger počival na mrtvaškem odru v Panteonu. „V medene plošče svojih duš in svojih src si jo zapiši, v svoja srca si jo vkleši, češko ljudstvo!“ je odmevalo po čeških časnikih brez razločka politične barve, „da se nikdar ne izbrišejo zlati opomini tvoje velikega sina, da jih ne zaraste mah pozabljenja, da so

ti vedno pred očmi, da ti sijejo tako na veselo kakor na trnjevo pot ter da te zanesljivo spremljajo in ti zvesto svetujejo v važnih in odločilnih trenutkih!“

Riegrova oporoka je postala narodov evangelij, ona pa je tudi Riegrov monument, ki si ga je zgradil v srcu češkega naroda. Tako, kakor je vzniknila iz njegove preskrbne duše za blagor češkega naroda in kakor jo je napisal, v isti obliki in podobi roma med narod. Z. A.

Vseslovanska razstava v Peterburgu. Zanimanje za vseslovansko razstavo je po vsem slovanskem svetu čim dalje večje. Kaže se celo toliko stremljenje in delovanje za to razstavo, da bo treba dodati še dokaj prostora. Ker ni možno do določenega časa vseh ogromnih priprav izvršiti, je sklenil centralni odbor preložiti razstavo do leta 1905 (april — oktober) ter jej odkazati prostraneje kraje, zlasti Marsovo polje, Letni vrt in ako bo treba, tudi Mihajlovskij vrt in svobodne prostore na drugem bregu Neve. Hkratu se je obrnil peterburški odbor do vseh slovanskih pripravljalnih odborov, naj mu javijo, kolik in kakšen prostor potrebujejo za svoje oddelke, ker se bodo izvršili potem načrti razstave, ki se razpošljejo pomladi l. 1904.

NAŠE SLIKE.

Zajčev atelier. Tu imamo jasen pogled v delavnico našega kiparja — Zajca. Na visokem odru stoji in dovršuje „Muzo za Prešernov spomenik. Na stojašu tik odra je Zajčevo najnovejše delo: relief † Prašnikerja; poleg tega na stojašu elegantna umetno-obrtna figura egipčanske krotilke kač, katere glava je električna žarnica. Tik stopnic stoji osnutek za spomenik „Deutschmeisterov“, poleg tega osnutek Prešernovega spomenika: poet in nad njim muza. Pesnik bode stal na skalovitem podnožju, ki ga pri tem osnutku ni videti. Spredaj na desni je relief „Ribič“ za Prešernov spomenik. Na levi strani — tik belega slamnika — je stala Prešernova soha, ki se na tej sliki ne vidi, ker je že v livarni. — Ivan Zajec: **Krotilka kač.** To fino delo je izvršil umetnik po naročilu Kruppove livarne. — Ivana Kobilčeva: **Študija.** — Ivan Zajec: **Prestrašeni satir.** Ta krasni, življenja polni kip je v dežel-nem muzeju kranjskem. — R. Auer: **Panneau.** Dekorativna slika hrvatskega slikarja, ki živi sedaj v Ameriki. — Srečko Magolič: **Idila s Posavja.** Slika kaže tih kotiček, kjer se zabavata po mirni vodi med zelenjem dve račici. Obrežje je glinasto, onkraj nasipa se sveti gladina Save. Magoličeve slike se odlikujejo vedno s prijetnimi barvami, skrbno risarijo in simpatično realitiko, ki ji pa nikdar ne manjka poetičnosti. „Slovan“ prinese še več Magoličevih pokrajinskih in žanrskih slik, saj so izšla njegova dela celo v italijanskih, nemških, čeških in hrvatskih ilustriranih listih, kar je dokaz, da je Magoličev čopič ne le spreten, nego tudi moderno umetniški ter jako plodovit. — Ivan Zajec: **Adam in Eva.** Ta soha stoji v dež. muzeju kranjskem. — P. P. Rubens: **Jupiter in Merkur pri Filemonu in Bavidu.** Veliki nemški slikar Peter Pavel Rubens se je rodil l. 1577 na Westfalskem ter so njegove gigantske, bujnih teles in barv bogate slike okras vseh najslavnejših galerij na svetu. Snov naše slike je zajeta iz Ovidovih poezij. — Fr. Boucher: **Rinaldo in Armida.** Boucher se je rodil l. 1703 v Parizu ter je bil učenec Le Moineja in L. Carsa. Bil je član francoske akademije ter prvi dvorni slikar. Umrli je bogat in slaven l. 1770. Bil je tipičen zastopnik umetnosti 18. veka, ljubečega gracijo, lepoto telesa in slikovitost milieua. Zato je slikal največ mitološke slike ter je zajemal snovi iz del latinskih in grških pesnikov. — K. Crnčić: **Na obali morja.** — Portret: **Grof Snoilsky.**

Veliki požar!

zamore se lahko in naglo pogasiti samo s

Smekalovimi brizgalnicami

nove sestave, koje od desne in leve strani vodo vlečejo in mečejo.
V vsakem položaju delujoče, kretanje brizgalnice nepotrebno!

R. A. Smekal, Zagreb

skladišče vseh gasilnih predmetov, brizgalnic, cevi, pasov, se-
kiric, sesalk in gospodarskih strojev.

Josipina Schumi

**tovarna
gladčic in kanditov
v Ljubljani.**

Priporočam p. n. čast.
gosp. trgovcem in
sl. občinstvu svojo
največjo, najcenejo
zbirko sladničarskih izdelkov.

Vsakovrstne času primerne predmete, kakor:

fine bombone, čokolado, pecivo itd.

Vse v izborni kakovosti ter po kolikor mogoče nizki ceni.

Privatna naročila izvršujem točno ter le proti poštnem povzetju.

Tiskarna knjig in umetnin
DRAGOTIN HRIBAR

v Ljubljani

priporoča se slavnim
uradom, odborom in zastopom,
gospodom založnikom, trgovcem in slavnemu občinstvu sploh
za izvršitev vsakoršnih, bodisi enostavnih, kakor tudi najfinejših
moderno opremljenih tiskovin.

Knjigoveznica.

Postrežba točna, cene zmerne!

I. kranjska tvornica pletenin in tkanin

DRAGOTIN HRIBAR

v Ljubljani

priporoča cenjenim gg. trgovcem in kramarjem v mestu in na deželi svoje
izdelke, kakor: **nogavice, rokavice, gorenjske joplče, gamašne, otročja
oblačilca, telovnike za gospe in lovske telovnike itd., itd.**

Blago najboljše kakovosti, cene nizke, postrežba točna.

Slavnemu občinstvu v Ljubljani pa najljubše priporočam
v nakupovanje omenjenih predmetov svojo
tovarniško zalogo v Šelenburgovih ulicah št. 13.

Kdor kupi enkrat ostane gotovo zvest
naročnik mojih izdelkov.

Naročnina „Slovana“ znaša na leto 12 K, na pol leta 6 K, na četrto leta 3 K.
Posamezni zvezki po 1 K 20 h. Dijakom je naročnina znižana na 10 K letno.
Za Nemčijo 13 K 50 h, za druge države 15 K. — **Cena inseratom:** Dvostopna
petit-vrsta 30 h za enkratni natis; za večkrat po dogovoru.

Lastnina in tisk D. Hribarja v Ljubljani. — Odgovorni urednik Anton Gregorec v Ljubljani.